

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL DEĞER
ALGILARININ İNCELENMESİ

Hakan ÇETİN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2016

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI**

**DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL DEĞER
ALGILARININ İNCELENMESİ**

Hakan ÇETİN

**Danışman : Yrd. Doç. Dr. Özlem KAF
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. M. Sencer BULUT
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fazilet KARAKUŞ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2016

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne;

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Yrd. Doç. Dr. Özlem KAF
(Danışman)

Üye: Yrd. Doç. Dr. M. Sencer BULUT

Üye: Yrd. Doç. Dr. Fazilet KARAKUŞ

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.
.../.../2016

Prof. Dr. Yıldırım Beyazıt ÖNAL
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 15 / 07 / 2016

Hakan ÇETİN

ÖZET

DÖRDÜNCÜ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL DEĞER ALGILARININ İNCELENMESİ

Hakan ÇETİN

Yüksek Lisans Tezi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Özlem KAF

Temmuz 2016, 83 sayfa

Bu araştırma ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu araştırma İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algılarını farklı değişkenler açısından incelemeye yönelik tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Siirt İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkez ilkokullarında öğrenim gören 5072 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Çalışmanın örneklemini ise aynı eğitim öğretim yılında Siirt il merkezinde kolay ulaşılabilir örneklem metoduyla seçilmiş olan dört farklı ilköğretim okulunda öğrenim gören 451 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Toplumsal Değerleri Algılama Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler Spss paket programında analiz edilmiştir.

Verilerin analizinde öncelikle öğrencilerin toplumsal değer algıları cevaplarına yönelik olarak betimsel istatistiklerden ortalama, standart sapma ve frekans dağılımları çıkartılmıştır. Öğrencilerin toplumsal değer algılarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için parametrik olmayan istatistiksel analizlerden Mann Whitney U-testi kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda yer alan diğer değişkenler ve toplumsal değer algıları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Kruskal Wallis testinden yararlanılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için tekrardan Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlamasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

Araştırma sonucunda bulgular incelendiğinde toplumsal değer algılarının cinsiyet, anne eğitim düzeyi, günlük TV izleme süresi ve izlenen program türüne göre

anlamalı bir farklılık göstermediği gör÷lmektedir. Kardeş sayısı, baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi ve yaşanan yer değişkenlerine göre ise anlamalı bir farklılık bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değer, toplumsal değerler, ilkokul.

ABSTRACT**INVESTIGATION OF 4TH GRADE STUDENTS' PERCEPTION OF SOCIAL
VALUES****Hakan ÇETİN****Master's Thesis, Department of Elementary Education****Advisor: Asst. Prof. Dr. Özlem KAF****July 2016, 83 pages**

This study was conducted in order to investigate 4th grade elementary students' perceptions of social values. This study is a descriptive survey study to analyze 4th grade students' perceptions of social values in terms of different variables. The population of the study consists of 5072 4th grade students who are enrolled in schools in the 2015-2016 academic year in the city center of Siirt Province, Turkey.

The sample of the study was chosen through typical case sampling from the population and includes 726 4th graders who were enrolled in four different primary schools in Siirt city center. 275 questionnaires which included missing data or incorrectly filled out were excluded from the study and final analysis was performed with the remaining 451 valid questionnaires. Personal Information Form and Perception of Social Values scale were used in the study. The gathered data were analyzed using SPSS software.

In analyzing the data, descriptive statistics including means, standard deviation, and frequency distributions were used. Non-parametric test, namely Mann-Whitney U-test, was used in order to determine students' perceptions of the social values differ based on the gender variable. Kruskal Wallis test was applied to see the relationship between variables in the Personal Information Form and students' perception of social values. In addition, Mann-Whitney U test was used to see which variables show statistical variance between groups. In interpreting the findings, p-value of .05 was deemed as statistically significant for the study.

At the end of the study, findings have shown that scores for perception of social values are not statistically significant in terms of such variables as gender, mothers' education level, duration of watching TV per day and type of programs watched on TV,

whereas perception of societal values scores are significant in terms of number of siblings, fathers' education level, income level and location of household in which the respondents are living.

Keywords: Value, social values, elementary education

ÖNSÖZ

Bir toplumun ve bu topluma ait kültürel öğelerin var olabilmesi ortak değerlere sahip insanların bir arada bulunmasına bağlıdır. Sahip olunan bu değerler topluma ve kültüre anlam katan, onu değerli kılan ölçütler olarak değerlendirilmektedir. Her toplum varlığını sürdürmek ve var olan kültürünü yeni nesillere aktarmak ister. Bunu başarmanın yolu değerlere verilen önemden geçmektedir. Değerler toplumları ayakta tutan temeller olduğu için uluslar değerlere gereken önemi vermeli ve daha çocukluk çağlarında bireyler için gerekli olan değerler eğitimi vermeli.

Araştırma karakterin şekillenmeye başladığı ilk dönem olarak nitelendirilen ilkokul döneminde çocukların toplumsal değer algılarına ne kadar sahip olduklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Çalışmanın her aşamasında değerli görüşlerini ve yardımlarını esirgemeyen, kıymetli zamanlarını ayırarak büyük bir sabırla gerekli düzeltmeleri yapan, danışman hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Özlem KAF'a, tez jürimde yer alan hocalarım sayın Yrd. Doç. Dr. M. Sencer BULUT ve sayın Yrd. Doç. Dr. Fazilet KARAKUŞ'a ve bu çalışmada emeği geçen diğer tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Her aşamada yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem ve babama şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1.Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	6
1.3.Araştırmanın Önemi	6
1.4.Sayıtlar.....	7
1.5. Sınırlılıklar	7

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değerler ve Özellikleri.....	8
2.2. Değerlerin İşlevleri	11
2.3. Değerlerin Sınıflandırılması	11
2.4. Değerler Eğitimi	16
2.4.1. Değer Açıklama	18
2.4.2. Ahlaki Muhakeme	19
2.4.3. Değer Analizi.....	19
2.4.4. Doğrudan Öğretim	19
2.5. Değerler Eğitimi Etkileyen Faktörler	20
2.5.1. Değerler Eğitimi ve Aile.....	20
2.5.2. Değerler Eğitimi ve Öğretmen.....	21
2.5.3. Değerler Eğitimi ve Kitle İletişim Araçları	23
2.6. Değerler Eğitiminin Temelleri.....	24
2.7. Değerler Eğitimi'nin Türkiye'deki Gelişimi	24
2.8. İlgili Çalışmalar	26
2.8.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar	27
2.8.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	29

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli.....	33
3.2. Evren ve Örneklem	33
3.2.1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler	34
3.3. Veri Toplama Araçları	36
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	36
3.3.2. Toplumsal Değerleri Algılama Ölçeği.....	36
3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	37

BÖLÜM IV

BULGULAR

4.1. Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere Yönelik Olumlu Algı Düzeyleri.....	39
4.2. Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere Yönelik Olumsuz Algı Düzeyleri.....	41
4.3. Bazı Değişkenlere Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algılarına Yönelik Bulgular	43
4.3.1. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri	44
4.3.2. Kardeş Sayısına Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri	44
4.3.3. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri.....	46
4.3.4. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algıları.....	47
4.3.5. Aile Gelir Düzeyine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri	48
4.3.6. TV İzleme Süresine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri	50
4.3.7. İzlenen Program Türüne Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri	51
4.3.8. Yaşanan Yere Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri.....	52

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

5.1. Öğrencilerin Toplumsal Değer Algıları Dağılımına İlişkin Tartışma Ve Yorumlar.....	55
5.2. Öğrencilerin Toplumsal Değer Algılarının Bazı Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmamasına İlişkin Tartışma Ve Yorumlar	56

5.2.1. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Cinsiyet Değişkenine göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma ve Yorum	56
5.2.2. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma Ve Yorum	58
5.2.3. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma Ve Yorum	60
5.2.4. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma Ve Yorum	62
5.2.5. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının TV İzleme Süresi Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma Ve Yorum	64
5.2.6. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Yaşanan Yer Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma Ve Yorum	64

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	67
6.2. Öneriler	69

KAYNAKÇA.....	71
----------------------	-----------

EKLER LİSTESİ	80
----------------------------	-----------

ÖZGEÇMİŞ	83
-----------------------	-----------

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Schwartz’a göre bireysel değerlerin sınıflandırılması	13
Tablo 2.. Rokeach amaçsal ve araçsal değerlerler	15
Tablo 3.. Örnekleme oluşturan öğrenci sayısının okullar bazında dağılımı	34
Tablo 4. Öğrencilerin Kişisel Bilgilerinin Yüzde ve Frekans Dağılımı.....	35
Tablo 5. Toplumsal Değer Algıları Ölçeği Toplumsal Değerlere Yönelik Olumlu Algılar Alt Boyutu Cevaplarına Yönelik Betimsel İstatistik Sonuçları.....	40
Tablo 6. Toplumsal Değer Algıları Ölçeği Toplumsal Değerlere Yönelik Olumsuz Algılar Alt Boyutu Cevaplarına Yönelik Betimsel İstatistik Sonuçları.....	42
Tablo 7. Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Toplumsal Değer Algı Düzeylerinin Mann Whitney U-Testi Sonuçları.....	44
Tablo 8. Kardeş Sayısına Göre Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları.....	45
Tablo 9. Kardeş Sayısına Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları	45
Tablo 10. Baba Eğitim Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları	46
Tablo 11. Baba Eğitim Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	47
Tablo 12. Anne Eğitim Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları	48
Tablo 13. Aile Gelir Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları	49
Tablo 14. Aile Gelir Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	50
Tablo 15. Günlük TV İzleme Süresine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları	51
Tablo 16. İzlenen Program Türüne Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları	52
Tablo 17. Yaşanan Yere Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları	53

Tablo 18. Yaşanan Yer Değişkenine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları.....	53
--	----

BÖLÜM I

GİRİŞ

Dünyada yaşanan değişimlere ayak uydurmak insanın sosyal ve psikolojik gelişiminin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar toplumsal ve psikolojik değişimlere uyum sağlama konusunda, maddi farklılaşmalara uyum sağlamaya oranla daha başarısızdır. Ahlak gelişimini tam olarak tamamlayamamış olan bireylerde bu süreç daha sıkıntılı yaşanmaktadır. Bu tür sıkıntılarla karşı karşıya kalmak istemeyen toplumlar, bireyleri birbirleriyle kaynaştıracak değerlerin kazandırılması konusunda ellerinden geleni yapmalıdır (Gündüz, 2015).

Son yıllarda küreselleşme denilen olgu ile birlikte bazı toplumlarda kültürel yozlaşmalar meydana gelmeye başlamıştır. Küreselleşmeyle birlikte ülkeler arasındaki sınırlar kalkmış, bu durum sonucunda daha baskın olan kültür, değerlerini kendinden daha alt basamakta olan toplumlara empoze etmeye başlamıştır. Bu durum dünyada yer alan birçok kültürün bu baskılara karşı direnememesi ve yok olup gitmesine neden olmaktadır. Toplumlara özgü bazı duyarlılıkları yok eden bu değişimler sevgi, saygı, hoşgörü gibi bazı değerlerin hala kendine yer bulabildiği toplumlarda yeni yetişen nesiller arasında sosyal kurallara uymama, anne babaya saygı göstermeme, uyuşturucu kullanımı vb. davranışların kendine yer bulmaya başlamasına neden olmaktadır (Çubukçu, 2012).

Yirmi birinci yüzyılın popüler kavramlarından birisi olarak görülen değerlerin bu kadar çok vurgulanıyor olma nedeni, toplumlar tarafından bu kavrama çok fazla önem verildiğinden değil, aksine değerlere duyulan ihtiyacın fazlalığından kaynaklanmaktadır. Yukarıda saymış olduğumuz bu kötü davranışların artmaması için küçük yaşlardan itibaren değerler eğitimi konusunda gereken hassasiyet gösterilmeli ve kültürüne sahip çıkan, diğer bireylere ve toplumsal kurallara saygılı bireyler yetiştirebilmek için gerekli adımlar atılmalıdır. Etkili değer eğitimi sayesinde daha sağlıklı bireyler ve toplumsal açıdan huzurlu ortamlar oluşturulabileceği unutulmamalıdır (Arslan ve Yaşar, 2007).

Değer, bir toplumun kendi varlık ve devamlılığını sağlamak ve sürdürmek için üyeleri tarafından genel olarak doğru ve gerekli oldukları kabul edilen; bu üyelerin ortak duygu, düşünce, amaç ve yararını yansıtan genelleştirilmiş temel inançlar olarak tanımlanabilir (Kızılçelik ve Erjem, 1994).

Değerler, gözlem ve farklı ortamlarda meydana gelen etkileşimler sonucunda deneyimleyerek öğrenilir. Değerler sayesinde bireyler içinde yaşadıkları toplumun doğru ve yanlış olarak nitelendirdiği davranışları ayırt etmeyi öğrenir. Değerler eğitimi sadece okullarda uygulanan eğitim programlarıyla sınırlı kalmamış, değerlere daha çok önem veren bireyler yetişmesini sağlamak için televizyon programlarından dergilere kadar büyük bir alana yayılmıştır (Çubukçu, 2012).

Sosyal bir varlık olarak insanın temel görevi, içinde bulunduğu topluma uyum sağlamaktır. İnsan bu uyumu sağlama aşamasında bazı bilgilere sahip olmalı ve bunları hayatına uygulayabilmelidir. Bu bilgiler, bireyin içinde bulunduğu toplumun değerlerini, inançlarını, gelenek ve göreneklerini tam olarak kavramayı kapsamaktadır (Tural, 1992). Bunun sağlanması konusunda da en önemli görev ebeveynler ve eğitim kurumlarına düşmektedir.

Eğitim dünyanın hiçbir yerinde bireylere sadece bilgi kazandırma amacı taşımaz. Bunun yanında beceri ve değer kazandırma da eğitimin amaçları arasındadır. Buradan hareketle eğitim görülen yerleri sadece okul ile kısıtlamak doğru değildir. Okulun yanında aile, yaşanılan çevre ve arkadaş ortamları da eğitim görülen yerlere dahil edilebilir. Bireylerin etkileşim halinde olduğu her ortam hangi değerlere sahip olabileceğini etkilediğinden, özellikle temel değerlerin kazanıldığı küçük yaşlarda içinde bulundukları ortamların mümkün olduğunca zararsız hale getirilmesine özen gösterilmelidir. Değerler eğitimi bireyin sadece kendi kültürü ve değerlerini öğrenmesini değil, bunun yanında başka kültürleri ve evrensel değerleri de öğrenmesini ve bunlar arasında bağ kurabilmesini sağlar (Ravinger, 2006).

Değerler, sosyalleşme süreci içerisinde kazanılırlar. Değerler eğitimi vermek için belirli bir zaman yoktur. “Değerler eğitimi ne zaman verilmelidir?” sorusuna cevap her zaman aynıdır. Ancak bireylerde kişilik şekillenmesi temelleri küçük yaşlarda atıldığından değer eğitiminde ilk yılların önemi büyüktür (Doğanay, 2006).

Bu yüzden alan uzmanları ve eğitimciler değerler eğitimi konusunda ilk yıllara önem vermeli ve çalışmalarını bu dönem üzerinde yoğunlaştırmalıdır. Küçük yaşlardaki bireylerin değer yönelimleri, toplumsal değer algıları vb. konularda bilgi sahibi olunması kötü olan davranışların vakit geçmeden düzeltilebilmesini ve gerek toplumsal gerekse evrensel değerler konusunda sağlıklı düşünebilen, doğru kararlar verebilen bireyler yetiştirilmesine olanak sağlayabilir.

1.1. Problem Durumu

Sosyal sistemlerin gün geçtikçe daha büyük değişimlere uğradığı, aşırı tüketiciliğin sıradan bir şey olarak görülmeye başlandığı, özellikle genç nesilde yüksek düzeyde saldırganlık ve stresin var olmaya başladığı, din fanatizminin çok daha ciddi boyutlara taşındığı, nükleer silah yapımı ve terör olaylarının daha büyük tehditler oluşturmaya başladığı günümüz dünyasında, değerler eğitimine olan ihtiyaç gerektiği kadar vurgulanmamaktadır. İnsanların istedikleri bilgiye doğru ya da yanlış şekilde ulaşmalarını sağlayan internet vb. kitle iletişim araçları, özellikle genç beyinleri yanlış yönlendirebilmekte ve onlar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilmektedir. Değerler bireyleri bu tür tehlikelerden koruma ve toplum düzenini sağlama konusunda çok önemli bir rol üstlenmektedir. Bunun bilincinde olan öğretmen ve veliler etkili bir değer eğitimi verilmesi konusunda ellerinden geleni yapmalı ve bu eğitim sonunda kültürel değerlerini benimseyen ve bunları davranış haline getiren bireyler yetiştirmelidirler (Aydın ve Güler, 2012).

Bireylerin sergilediği davranışların gerekçesi olarak görülen temel ilkeler ve inançlar olarak tanımlanan değer kavramı, bir toplumda herkes tarafından normal kabul edilen temel standartlar olarak görülmektedir. Değerler sayesinde bireyler ortak bir çevrede yaşayabilmekte, ortak kurallar oluşturarak birbirlerinin yaşantısına saygı duymayı öğrenebilmektedir (Halstead & Taylor, 2000).

Toplumsal yapıyı koruma ve güçlendirme görevini üstlenen değerler soyut bir yapıya sahiptir. Değerlerin toplumsal hayata dahil olmaları ise bireyler tarafından oluşturulan toplumsal kurallarla olur (Tezcan, 2011). İnsanın insanla ve canlı ya da cansız diğer varlıklarla olan ilişkilerini şekillendiren değerler bu yönüyle toplumsal kurumların da temelini oluşturmuş olur. Değerler paylaştıkça artar ve paylaşılan bu değerler toplumun varlığını ve huzur içerisinde yaşamasını sağlar (Haralambos, 1987).

Bir toplumun ve bu topluma ait kültürel öğelerin var olabilmesi ortak değerlere sahip insanların bir arada bulunmasına bağlıdır. Sahip olunan bu değerler topluma ve kültüre anlam katan, onu değerli kılan ölçütler olarak değerlendirilmektedir. Her toplum varlığını sürdürmek ve var olan kültürünü yeni nesillere aktarmak ister. Bunu başarmanın yolu değerlere verilen önemden geçmektedir (Ekşi, 2003). Değerler toplum tarafından geçerliği kabul edilen örnek davranışlar olarak görüldüğü için, bireyin toplum içindeki kalitesini yükseltir ve saygı duyulan bireyler olunmasını sağlar. Çocukların ahlak düzeyi yüksek kişiler olarak topluma dahil olabilmesi, çok başarılı bir

yetişkin olması kadar önemlidir. Artık günümüzde çok nadir olarak görülebilen değerlerden olan büyüklere saygı, doğruluk, törelere ve görgü kurallarına uyma ve adil olma gibi değerler her toplumda ve her çağda insanlar için aranan niteliklerdir. Çocuklarının bu niteliklere sahip olmasını isteyen bireyler her ortamda çocuklarının en iyi eğitimi almaları için uğraş vermelidirler (Yörükoğlu, 2003).

Özellikle son zamanlarda dünya genelinde, değerlere sahip çıkma ve onları gerektiği gibi uygulama konusunda büyük sıkıntılar yaşanmakta, toplumlarda büyük bir yozlaşma meydana gelmektedir. Bu durumlar dünyada bazı olumsuz olayların gerçekleşmesine sebebiyet vermektedir. Bazı toplumlara özgü olan değerler önemini yitirmekte ve bunun sonucu olarak, şiddet eğilimi yüksek, yalan söyleyen, anne babaya karşı saygısız, madde bağımlısı bireyler ortaya çıkmaktadır (Çubukçu, 2012).

Bu tür durumların yaşanmaması, insanların birbirine karşı sevgi ve saygıyla yaklaşması, barışın hakim olduğu bir dünyanın var olması için toplumsal değerlere verilen önemin artırılması gerekmektedir.

Günümüzde önemi artık iyice anlaşılmış olan değerlerin öğretimi konusunda etkili olan pek çok yol mevcuttur. Bunlardan bazıları başta aile olmak üzere; içinde bulunulan çevre, öğretmen, dergi ve kitaplardır (Şen, 2008). Bireylerin belirli değerleri fark etmesi, benimsemesi ve davranış haline getirmesi ancak eğitim ile mümkündür.

Değerlerin öğretimine yer vermeden var olmaya çalışan bir eğitim anlayışı başarısız olmaya mahkumdur. Bir ülkedeki eğitim her ne kadar var olan kültürü korumayı ve onu yeni nesillere öğretmeyi amaçlasa da, dünyada meydana gelen değişimler ve modernleşme ışığında var olan değerleri güncelleme ve yaşanan çağa uygun hale getirmeyi de kendine amaç edinmelidir (Hökelekli, 2010).

Diğer tüm konularda olduğu gibi değerler eğitimi konusunda da öğrencilerin gelişim düzeyleri önemli bir yer oluşturmaktadır. Değerler soyut kavramlar oldukları için çocukların bazı değerleri tam olarak kavrayabilmeleri için belirli bir olgunluğa erişmesi gerekebilir. Çok küçük yaşlardaki bireylere değerler öğretilirken sadece telkinde bulunarak öğütler vermek yeterli olmayabilir. Bunun yanında anlamaları için bu tür durumların gözlerinde canlandırılması sağlanmalıdır. Gelişim düzeyi fazla dikkate alınmadan yapılan değerler eğitiminin bu eğitimden alınacak olan verimi en aza indireceği apaçık ortadadır (Erden ve Akman, 1996).

Değerler eğitiminde önemli olan bir diğer konu da öğretmenin model olma davranışını sergileme sıklığıdır. Bir öğretmen her ne kadar akıcı ve de güzel bir dille aktarımda bulunuyor olursa olsun, söylediği şeylerle, sergilediği davranışlar uyum

göstermiyorsa anlatılanlar çocuklar üzerinde çok fazla etki etmeyecektir. Öğretmen sınıf düzenini oluştururken demokratik bir tutum sergilemeli ve aynı zamanda örtük programın öğelerinden yararlanmalıdır (Suh & Traiger, 1999; Akt. Yazıcı, 2006).

Sadece bilişsel kazanımlarla donatılan bir eğitim anlayışı duyuşsal özellikler açısından eksik bireyler yetişmesine neden olacaktır. Bu durum doğal olarak bireyler arasında uyum sağlanmasını, bireylerin ortak amaçlar için bir araya gelmesini engelleyecektir. Buradan ortak amaçlar için bir araya gelebilen, birbirine saygı gösteren, kültürüne ve değerlerine sahip çıkan bireyler yetiştirebilmek için değerler eğitiminin sistemli bir şekilde yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bunu sağlamak ise öğretmen ve velilerin eş zamanlı olarak çalışması ve değerlerle ilgili kavramları iyi özümsemelerine bağlıdır (Yazıcı, 2006).

Bireylerin toplum içinde mutluluğu, barışı ve özgürlüğü yaşaması ve aynı zamanda yaratıcılığı en üst düzeyde başarabilmesi için var olan değerlere uyması ve toplum tarafından benimsenmiş olan genel değerlere sahip olması gerekmektedir (Akbaba-Altun, 2003).

Karakter gelişimi erken yaşlarda başladığı için, değerler eğitimine de erken yaşlardan itibaren gereken önem verilmelidir. Öğrencilerin toplumsal değerlere ne düzeyde önem verdikleri, onlar için hangi değerlerin önemli olduğu gibi soruların cevabı erken yaşlarda bilinirse eğitim ve öğretim programları ona göre düzenlenebilir ve öğrencilerin ileri zamanlarda hatalı davranışlara sahip olmasının önüne geçilebilir.

Hem uluslararası alanda hem de ülkemizde değerler konusunda yapılmış birçok çalışma mevcuttur. Yapılan çalışmalara bakıldığında genel olarak öğretmen (Gözütok, 1999; Akbaş, 2008; Yılmaz, 2009; Memiş ve Gedik, 2010; Balcı ve Yelken, 2010; Kılıç, 2012; Erden, Altun, 2014) ve öğretmen adaylarına (Erdem, 2003; Deveci ve Dal, 2006; Dilmaç, Bozgeyikli ve Cıkılı, 2008; Dilmaç, Ertekan, Yazıcı, 2009; Altunay, Yalçınkaya, 2011; Özkan ve Soylu, 2014) yönelik çalışmalar oldukları görülmektedir.

İlkokul düzeyinde yapılmış olan çalışmalar ise ders kitaplarının incelenmesi (Selek, 2014; Gürsoy, 2015; Topbaş, 2015; Yılmaz, 2015) ya da tek bir değere göre öğrenci algısını incelemeye yönelik olarak yapılan çalışmalardır (Türk, 2009; Akyol, 2010; Izgar, 2013; Atalay, 2013). Bu bağlamda dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algılarının nasıl olduğu araştırmaya değer bir konu olarak görülmüş ve araştırmanın problem cümlesi “İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algıları nasıldır?” olarak belirlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algılarını ve bu algıları çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

- 1) İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algıları nasıldır?
- 2) İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algıları; cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, aile gelir düzeyi, günlük televizyon izleme süresi, evde ne tür programların izlendiği ve yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın üzerinde durduğu temel konu ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değerleri algılama düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Bireylerin değerler konusunda bilgi sahibi olması, bunları hayatlarının önemli bir parçası olarak kabul ederek yaşaması yaşamın ilk yıllarında kazandırılması gereken özelliklerdir. Ancak o zaman bireyler toplum tarafından önemli kabul edilen bu değerleri kişilik haline getirme başarısını gösterebilir. Bu noktada ebeveynler ve eğitim kurumlarına büyük görevler düşmektedir (Akbaş, 2008).

Bireylerin toplumsal değerlere saygı gösteren, onları koruyan ve hayatında uygulayan kişiler olarak yetiştirilmesi ebeveynler ve eğitim kurumlarının temel görevi olmalıdır. Günümüzde değerlere verilen önem gittikçe azalmış ve birbirine saygısı olmayan, merhamet duygusundan yoksun, kendi çıkarlarını düşünen bireyler yetişmeye başlamıştır. İnsanlar artık birbirine güvenmez hale gelmiştir. Konunun uzmanı olan araştırmacılar, ebeveynler ve eğitimciler bu duruma daha hassasiyetle yaklaşmalı ve toplumlar daha çok yara almadan bir an önce değerlerin eski önemini kazanması için çalışmalıdır. Bu noktada ilk olarak ilkokul çağındaki öğrencilerin toplumsal değerleri nasıl algıladıkları ortaya çıkarılarak, konuyla ilgili yanlışlar ortaya konup duruma göre bir yol haritası çizilmesi makul bir çözüm yolu olarak görülebilir (Ekşi, 2003; Doğanay, 2006; Yeşil ve Aydın, 2007).

Öğrencilere temel değerleri kazandırmadaki amaç; Türk Milli Eğitim Temel Kanunu ve ders programlarının amaçları incelendiğinde de açıkça görülür. Temel Kanunun başlangıcında millî eğitimin amaçlarını sayma kısmında ahlâkî, manevî

değerleri benimsemiş olan, beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip kişiler yetiştirmekten bahsedilmektedir (Ekşi, 2003). Karakter gelişimindeki kritik dönem 0-6 yaş olarak görüldüğü için bireysel ve toplumsal açıdan sağlıklı vatandaşlar yetiştirmek için değerler konusundaki temel eğitim küçük yaşlardan itibaren verilmeye başlanmalıdır (Doğanay, 2006).

Her türlü suç ve kötü davranışın rahatlıkla sergilenebilir hale geldiği günümüz dünyasında değerler, bireylere doğruyu bilme, doğru şekilde düşünebilme, olayları doğru değerlendirebilme becerisini kazandırma ve yaptığı eylemlerde doğru olanı yaptığına inanması konusunda yardımcı olmaktadır. Yani kısaca değerler insana günlük hayatta ulaşmayı arzuladıkları bütün hedeflere ulaşabilme yetisi kazandırmayı hedeflemektedir. Değerler insanları diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden birisidir. Bu nedenle bu konuya ayrı bir özen göstermeli ve değerlerin doğru bir şekilde kazandırılması için her türlü imkan kullanılmalıdır (Kuçuradi, 1995; Akt. Dilmaç, 1999).

Ayrıca literatürde değerler eğitime yönelik ortaöğretim, öğretmen adayları ve öğretmenlere yönelik çok sayıda çalışma olmasına rağmen, ilkokul düzeyinde var olan çalışmaların genel olarak kitap inceleme ya da tek bir değere göre öğrenci algısını incelemeye yönelik çalışmalar olması çalışmanın literatürdeki bu alana katkı sağlaması açısından önemli görülmektedir.

1.4. Sayıtlar

- 1) Öğrencilerin veri toplama araçlarında yer alan soruları içten ve samimiyetle cevapladıkları varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- 1) Bu çalışma ilkokul dördüncü sınıf öğrencileriyle ve veri toplama araçlarından elde edilen verilerle sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL BİLGİLER VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değerler ve Özellikleri

Değer kavramı ilk kez 1918’de Znaniecki tarafından kullanılmış ve Latince “değerli olmak” ya da “ güçlü olmak” anlamına gelen “valere” kelimesinden türemiştir (Bilgin, 1995). Günümüze kadar birçok kurum ve düşünür tarafından çeşitli değer tanımlamaları yapılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir;

Türk Dil Kurumu (2010) değerleri nesne ve olayların bir toplum, bir sınıf ya da bir insan bakımından taşıdığı önemi belirleyen niteliği ya da başka bir deyişle, bir toplum, bir sınıf ya da bir insan için önem taşıyan nesne ve olaylar olarak tanımlarken, MEB (2006) değerleri bir sosyal grup ya da toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar olarak tanımlamaktadır.

Değerler, insanların hayatına yön verme konusunda pusula görevi gören, toplumdan topluma önem düzeyleri değişiklik gösteren, olan değil olması gereken tutum ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Schwartz, 1994).

Başaran’a (1992) göre ise değer, bir nesne, işlem, fikir veya eylemin örgüt içerisinde taşıdığı önemi belirleyen nicelik ve nitelik biçiminde tanımlanmaktadır.

Değerler konusunda yapılan tanımlamalara genel olarak bakacak olursak değerler insanların toplumsal ya da bireysel açıdan çözümlemek zorunda olduğu olaylar karşısında doğru ve yanlış bulmalarına yardımcı olan temel inançlar olarak göze çarpmaktadır. Değerler hayata anlam katar ve toplumu oluşturan bireylerle birlikte huzur içinde yaşamamıza olanak tanır. Değerler sayesinde bireyin kendisinin ve çevresinde yer alan diğer bireylerin yaşantısının niteliği yükselir. Değerler doğuştan kazanılmaz. Her birey zaman içerisinde gözlem ve etkileşim yoluyla içinde bulunduğu kültürün değerlerine adapte olur ve bu değerleri davranışa dönüştürür (Bostrom, 1999).

Yıllardan beri birçok alanda çalışma konusu olarak yer alan değerler, son dönemlerde eğitim alanında popüler olan bir araştırma alanı olarak göze çarpmaktadır. Alan uzmanları değerlerin sadece bilişsel süreçler, tutum ve davranışlar üzerinde etkili olmadığını, bunun yanında toplum ve kültürle iç içe olduğunu ve bunları yansıttığını söylemektedir. Bireylerin sergiledikleri davranışların doğrudan ya da dolaylı olarak

değerler tarafından yönlendirildiği de kabul edilen bir durum haline gelmiştir (Özgüven, 1994).

İnsanlar yazılı olmayan toplumsal kurallar olarak nitelendirilen değerler sayesinde yaşamlarına yön verirler. Bu değerler toplum içinde kural görevi görmesiyle birlikte, hangi değere ne düzeyde önem verilmesi gerektiği toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Her ne kadar toplumlar bu istenen davranışların tamamına sahip olamasa da, yaşadıkları çevrenin huzurunu sağlamak ve ideal toplum düzenini oluşturabilmek için hedeflenen amaçlar olarak nitelendirilen bu davranışlara sahip olma düzeyini arttırmak zorundadır (Schwartz & Sagie, 2000).

Schwartz ve Bilsky (1994) tarafından yapılan değer tanımları incelendiğinde beş ortak özelliğe ulaşılmaktadır. Bunlar;

- Değerlerin anlayış ve inançlar olduğu,
- İstendik durum ve davranışlar hakkında olduğu,
- Özel durumların üstünde bulunmaları,
- Davranış ve olayların değerlendirilmesi ve seçimine rehberlik etmeleri
- Önem sırasına göre sıralandıklarıdır.

Her türlü suç ve kötü davranışın rahatlıkla sergilenebilir hale geldiği günümüz dünyasında değerler, bireylere doğruyu bilme, doğru şekilde düşünebilme, olayları doğru değerlendirebilme becerisini kazandırma ve yaptığı eylemlerde doğru olanı yaptığına inanması konusunda yardımcı olmaktadır. Yani kısaca değerler insana günlük hayatta ulaşmayı arzuladıkları bütün hedeflere ulaşabilme yetisi kazandırmayı hedeflemektedir. Değerler insanları diğer canlılardan ayıran en temel özelliklerden birisidir. Bu nedenle bu konuya ayrı bir özen göstermeli ve değerlerin doğru bir şekilde kazandırılması için her türlü imkan kullanılmalıdır (Kuçuradi, 1995; Akt. Dilmaç, 1999).

Bireyler içinde bulundukları her toplulukta toplumsal huzur ve insana olan saygıyı korumak amacıyla yazılı ve yazısız kurallar oluşturmaktadır. Yazısız kurallar olarak nitelendirilebilen değerler kültürle birlikte değerlendirilmelidir. Değerler toplumsal kurallardan ayrı olarak düşünülemediği için toplumun huzurunu sağlayan bir denetim aracı olarak görülmektedir. Karşılıklı etkileşim ile gelişen kültür ve değer kavramları toplumdan topluma bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bu geçmişten bu

yana gelen kültürle ilgili bir durumdur. Bir davranış bazı toplumlarda gayrı ahlaki olarak değerlendirilebilirken, bir başka toplumda gayet normal bir davranış olarak kabul görebilmektedir (Haralambos, 1987).

Bir toplumda meydana gelen herhangi bir çatışma ya da anlaşmazlığı çözme konusunda kültürel öğeler kesinlikle göz ardı edilemez. Bunu göz ardı eden bireyler toplumsal olayları anlama ve açıklama konusunda eksik kalırlar. Kültürel öğeler değerler sayesinde anlamlı bir hal almaktadır. Buradan hareketle bir toplumun sosyo-kültürel öğeleriyle ilgili araştırma yapmak isteyen kişiler, o toplumda baskın olan değerler hakkında da araştırma yapmalı ve bilgi sahibi olmalıdır (Özensel, 2003).

Değerlerin tam olarak ne anlam ifade ettiğini anlamak için özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Değerler inançlardır. Tamamen duygulardan uzak nesnel fikirler olarak nitelendirilemez. Etkinlik kazandıklarında duygularla bütünleşirler.
- Değerler, bireyin amaçlarıyla (eşitlik gibi) ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış şekilleriyle (hak bilirlilik, yardımseverlik) ilişkilidirler.
- Değerler, özgül eylem ve durumların üzerindedirler. Örneğin, itaatkârlık değeri, evde, işte, okulda ve tanımadığımız kişilerle olan ilişkilerimizin tümünde geçerlidir.
- Değerler, içinde bulunulan duruma göre davranış, insan ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendirme konusunda yardımcı olurlar.
- Değerler toplumdan topluma farklı önem taşır. Taşıdıkları önem düzeyine göre kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama toplumların değer önceliklerini belirleyen bir sistem oluşturur. Kültürler ve bireylerin sergiledikleri değer öncelikleri sistemleriyle betimlenebilirler.
- Değerler her zaman değişime açıktır. Zaman içinde başka kültürlerle olan etkileşim ve ortaya çıkan yeni ihtiyaçları karşılamak için toplumların değer sıralamalarında değişiklikler gözlenebilir (Schwartz & Bilsky, 1987; Akt. Kağıtçıbaşı ve Kuşdil, 2000).

Toplumların ayakta durmasını sağlayan en önemli unsurların başında değerler gelmektedir. Toplum içerisinde bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerine yön veren en önemli kazanımlar arasında sayabileceğimiz erdemli davranışlar bütünü olan değerler,

insanlığın temel hak ve hürriyetlerinin kazanımlarının gerçekleştirilmesinde ve uygulama alanında etkinliğini sürdürmesinde de önemli bir rol oynar. Temel hak ve hürriyetler konusuyla bağlantılı olarak toplumsal değerleri gözden geçirmek ve onları anlamaya çalışmak insan hakları konusuyla ilişkilerinin daha iyi anlaşılması açısından önemli olsa gerektir. İnsan haklarıyla da ilişkili olarak temel toplumsal değerlerin bazılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

Sevgi, saygı, hoşgörü, özgürlük (bağımsız ve özgür düşünebilme yetisi), sorumluluk, kardeşlik, adalet ve eşitlik, dayanışma, yardımlaşma, doğruluk, çalışkanlık, misafirperverlik, iyilik yapmak, iyimser olmak, fedakârlık, paylaşımcı olmak, şefkat ve merhamet sahibi olmak, alçakgönüllülük, selamlaşma, kültürel mirasa sahip çıkma (Göz, 2004).

2.2. Değerlerin İşlevleri

Günlük hayatta gelişigüzel ya da eğitim kurumlarında kasıtlı olarak öğretilen değerler çocukların ahlak kurallarını öğrenebilmesi için yapılan eğitimsel pratikler olarak görülebilir. Değerler sayesinde diğer insanlarla bir arada yaşayabilmek için akıllı şekilde ahlaki kuralları benimseme ve buna uygun yaşama eğilimi gösterme becerisi kazanılmış olur (Aspin, 2000; Thornberg, 2008; Akt. Uzunkol ve Yel, 2016).

Öğrencilerin kendileri ve toplum hakkında fikir sahibi olmaları ve hayat konusunda tecrübe sahibi olmalarını sağlamak amacıyla hazırlanan hayat bilgisi dersi, sosyal ve duygusal alanlara daha fazla yoğunlaştığı için değerlerin öğretimi ve işlevlerinin neler olduğunun çocuklar tarafından kavranması bakımından uygun bir ders olarak görülmektedir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının temel amacı, öğrencileri günlük hayatta karşılaşılabilecekleri sorunlara karşı sakin bir şekilde düşünebilen ve mantıklı kararlar alabilen bireyler olarak yetiştirmektir. Aslında bu amaç değerlerin işlevlerinin ne olduğunu anlatan bir amaçtır. Bu genel çerçevede hayat bilgisi dersi öğrencilere değerlerin işlevlerinin tam olarak ne olduğunun kavratılması, temel bir değer sistemi benimsetilmesi, toplumsal kurallara uyan ve toplumla iç içe olabilen bireyler yetiştirilmesini sağlamaktır (Belet, 1999).

2.3. Değerlerin Sınıflandırılması

İlgili literatür incelendiğinde bilim adamlarının farklı değer sınıflamaları yaptığı göze çarpmaktadır.

Değerler teorisinde on temel değer tipini içeren değerler yapısı tanımlamıştır. Bu tüm gruplarda da elli altı tane değer belirlenmiştir. Schwartz'ın kuramındaki değer tiplerinin, güdüsel amaçları gereğince, birbiriyle uyum ya da çelişki içinde olabilecek nitelikte oldukları görülmektedir. Ayrıca Schwartz'ın kuramına göre, değerler kültürel ve bireysel olmak üzere iki düzeydedir. Kültürel düzeyde değerler, toplumun genelinin paylaştığı, toplumsal normlara dayanan soyut fikirler olarak belirtilmektedir. Bireysel düzeyde ise değerler, bireyin yaşamını yönlendirmedeki önemi açısından ele alınmaktadır (Schwartz, 1992; Akt. İşcan, 2007).

Schwartz'ın (1992) birey düzeyi değer tipleri Tablo 1.'de verilmiştir (Akt. Kağtçıbaşı ve Kuşdil, 2000).

Tablo 1

Schwartz'a Göre Bireysel Değerlerin Sınıflandırılması

Açıklama	Değerler	Kaynaklar
Güç(power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, Toplumdaki görüntüyü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)	Etkileşim Grup
Başarı (achievement): toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, Yetkin olmak, Hırslı olmak, Sözü geçen biri olmak (Zeki olmak)	Etkileşim Grup
Hazcılık (hedonism): bireysel zevke, hazza yönelim	Zevk, Hayattan tat almak	Organizma
Uyarılım (stimulation): heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, Değişken bir hayat yaşamak, Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak	Organizma
Özyönelim (self-direction): düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, Merak duyabilmek, Özgür olmak, Kendi amaçlarını seçebilmek, Bağımsız olmak (Kendine saygısı olmak)	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik(universalizm): anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, Erdemli olmak, Toplumsal adalet, Eşitlik, Dünyada barış istemek, Güzelliklerle dolu bir dünya, Doğayla bütünlük içinde olmak, Çevreyi korumak (İç uyum)	Grup b Organizma
İyilikseverlik (benevolence): kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsaver olmak, Dürüst olmak, Bağışlayıcı olmak, Sadık olmak, Sorumluluk sahibi olmak (Gerçek arkadaşlık, Olgun sevgi, Manevi bir hayat, Anlamlı bir hayat)	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik (tradition): kültürel yada dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, Dindar olmak, Hayatın bana verdiklerini kabullenmek, Geleneklere saygılı olmak, İlmli olmak (Dünyevi işlerden el ayak çekmek)	Grup
Uyma (conformity): başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması	Kibarlık, İtaatkar olmak, Anne babaya ve yaşlılara değer vermek, Kendini denetleyebilmek	Etkileşim Grup
Güvenlik (security): toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, Toplumsal düzenin sürmesini istemek, Temiz olmak, Aile güvenliği, İyiliğe karşılık vermek (Bağlılık duygusu, Sağlıklı olmak)	Organizma Etkileşim Grup

Not: Organizma: Biyolojik organizma olarak bireylerin evrensel gereksinimleri;

Etkileşim: uyumlu bir toplumsal etkileşimin evrensel nitelikteki ön şartları;

Grup: grupların sorunsuz işlev göstermesi ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereklilikler.

a. Kùltürler arası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği saptanan değerler parantez içerisinde belirtilmiştir.

b. İnsanların asıl gruplarının dışındaki insanlarla ilişkiye geçtikleri, gruplar arası karşılıklı bağımlılığı kabul ettikleri ve doğal kaynakların kısıtlı olduğunun farkına vardıkları zaman ortaya çıktığı varsayılır.

Kaynak: Kağtçıbaşı ve Kuşdil, 2000

İnsanların değer yönelimlerini bireysel değerlerine göre kuramsal, ekonomik, estetik, sosyal politik ve dinsel değer olarak 6 gruba ayırmıştır. Bu gruplar şu şekilde açıklanabilir:

Kuramsal: Gerçeğe, bilgiye ve eleştirci düşünceye önem verir. Kuramsal nitelikli bireyin temel ilgisi, gerçeğin keşfidir.

Ekonomik: Yararlı ve pratik olana önem verir, herhangi bir etkinliğin yararlı olup olmaması onun için önemlidir. Birey için yaşam bedensel ihtiyaçların doyurulması olarak görülür.

Estetik: Üst düzeyde biçim ve uyuma önem verir, herhangi bir yaşam tarzını zarafet ve uygunluk açısından değerlendirir.

Toplumsal: Yardımseverlik, bencil olmama, başkalarını sevmeye en önemli özelliğidir. Kuramsal, ekonomik ve estetik tutum ve değerleri, soğuk ve insana yakışmaz kabul eder.

Politik: Kişisel olarak, etkili ve güçlü olmaya önem verir. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret arar.

Dinsel: Evreni bir bütün olarak algılar ve kendini bu bütünlüğün bir parçası olarak görür. Mutlak şekilde doyurucu en yüksek değer tecrübeleri arar, mistik konulara ve yaşantılara ilgi duyar (Spranger, 1928; Akt. Akbaş, 2004).

Rokeach (1973), çalışmasında bir değerler seti oluşturmuş ve iki ana kategoriye ayırmıştır (Akt. Özmete, 2007).

Amaçsal (terminal) değerler; bireylerin hayatı boyunca ulaşmak için çabaladığı değerleri ifade etmektedir.

Araçsal değerler ise; başarılması istenen hedefler için kullanılan araçları ifade etmektedir. Bu değerler, bireylerin bazı sonuçlara ulaşmasında kullandıkları kabul edilebilir davranışların temsilcisi olarak işlev görürler.

Rokeach'ın, araçsal değerleri olarak hırs, dürüstlük, cesaret vb. değerler bulunmaktadır (Halstead ve Taylor, 2000).

Rokeach'ın (1973), değer sınıflamasında amaçsal ve araçsal değerler tabloda olduğu gibi gösterilmektedir.

Tablo 2

Rokeach Amaçsal ve Araçsal Değerlerler

AMAÇSAL DEĞERLER	ARAÇSAL DEĞERLER
Rahat bir yaşam	Hırs
Heyecan verici bir hayat	Hoşgörülülük
Başarı duygusu	Neşeli
Barış içinde bir dünya	Temizlik
Güzellikler dünyası	Cesaret
Eşitlik	Bağışlayıcı
Aile güvenliği	Yardımsever
Özgürlük	Dürüst
Mutluluk	Yaratıcı
İç Uyum	Bağımsız
Gerçek, samimi sevgi	Entelektüel
Ulusal güvenlik	Mantıklı
Memnuniyet	Sevecen
Kurtuluş	İtaatkar
Kendine saygı	Kibar
Sosyal onay	Sorumluluk sahibi
Gerçek dostluk	Öz denetim
Bilgelik(akıl)	

Kaynak: Naylor ve Diem, 1987; Akt. Yazıcı, 2006

Lickona (1991) değerleri ikiye ayırmıştır. Bunlar ahlaki olan ve ahlaki olmayan değerler olarak tanımlanmaktadır. Ahlaki değerler yapmak hoşumuza gitse de gitmese de içinde yaşadığımız toplumun huzurunu sağlamak adına sergilemek zorunda olduğumuz davranışlar olarak açıklanmaktadır. Bütün insanların eşit haklara sahip olduğunu bilmek, her insanın yaşama hakkına sahip olduğunun bilincinde olmak, insanlar arasındaki herhangi bir çatışmaya çözüm ararken adaletli olmak gibi davranışlar, ahlaki değerlerden bazıları olarak gösterilebilir. Birleşmiş Milletlerin 1948 tarihli Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi buna benzer evrensel ahlaki değerleri içerir. Evrensel olmayan ahlaki değerler ise bireysel kabule dayanan tüm insanlığı bağlamayan

belli bir dinin özel günleri, yeme içme ile ilgili kurallar gibi değerlerdir. Ahlaki olmayan değerler ise kişiye belirli bir sorumluluk altına sokmayan, neyi yapıp yapmayacağı kişinin sadece kendisini ilgilendiren davranışlardır. Kişinin tercih ettiği müzik ya da edebiyat türüne atfettiği değer bu türden bir değerdir. Ancak bireyler bu davranışları sergilerken toplumdaki diğer kişileri rahatsız etmeden hareket etmek zorundadır (Akt. Kaymakcan ve Meydan, 2011).

2.4. Değerler Eğitimi

Eğitim insanların istedikleri bir konuda belirli yeterliliklere sahip olmaları ve varmayı amaçladıkları hedeflere ulaşmalarını sağlamak için düzenlenen bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu süreç, bireylere bilgi, beceri, tutum ve *değer* kazandırır. Sosyal yapıda değişiklik meydana getirmek, daha yaşanabilir bir ortam oluşturmak isteyen toplumlarda bilgi, beceri ve değerlere sahip olma düzeyi yüksek insanlar yetiştirmek zorundadır. Eğitimin sosyolojik tanımı ise, bireyin yeteneğini, tutumlarını ve olumlu yönde var olan diğer davranış şekillerini içinde bulunduğu topluma göre geliştirdiği bir süreçler toplamı olarak açıklanmaktadır (Ergün, 1994).

Değerler eğitimi, kısaca toplumda sahip olunması istenen değerlerin bireylere çeşitli yollarla kazandırılması etkinliğidir. Daha önceki dönemlerde ahlak eğitimi, karakter eğitimi gibi isimler altında da tanımlanan değerler eğitimi, gerek toplumsal düzende meydana gelen olumsuzluklar gerekse bireylerin diğer bireylere, doğaya ve canlılara davranışlarındaki yanlışlıklardan ötürü son yıllarda eğitimin önemli konularından biri olmuştur (Önder, 2011).

Daha ayrıntılı olarak incelendiğinde değerler eğitimi, bireylerin doğrudan ya da dolaylı yollarla değerler konusundaki bilgilerini geliştirmek, bireylerin doğa, diğer bireyler ve canlılarla etkileşim halinde bulundukları anlarda doğru kararlar verebilmek için gerekli olan davranış kalıplarını öğrenme konusunda yarar sağlamaktadır (Values Education Study, 2003; Akt. Hökelekli ve Gündüz, 2007).

Değerler eğitimi ile birey sadece akademik anlamda başarılı olmaz. Değerler eğitimi tek yönlü bir yararın ötesinde, evrensel ilkelere sahip bir kavram olduğu için bireye aile, arkadaş ve çevre ile olan ilişkilerinde üst düzeyde yarar sağlayan bir eğitimidir. Değerler eğitimi sayesinde birey sadece kendisi için değil, ailesi, arkadaşları ve içinde bulunduğu toplumun refahı için yaşamayı öğrenmektedir. Dünyanın bütün

bireyler için yaşanabilir bir yer olabilmesi için elinden geleni yapma konusunda bilinçli bir birey olarak yetişecektir (Bacanlı, 2006).

Diğer yandan değerler eğitimi bireylerin kendi ahlaki tutumlarını geliştirmelerine ve diğer insanların ahlaki tutum ve davranışlarıyla ilgilenmelerini sağlar. Bireylerde özsaygı ve sosyal sorumluluklarını yerine getirme gibi davranışların oluşması, değerler eğitimi almış olmalarının bir sonucudur. Değerler eğitimi sayesinde bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları davranış biçimleri hakkında yorumlamalarda bulunabilmeleri, olan ve olması gereken davranışlar arasındaki farkı ayırt edebilmeleri de sağlanmış olur (Stephenson ve diğerleri, 1998).

Doğanay'a (2006) göre değer eğitimi eğitimin genel amaçları arasındaki yerini her zaman almış ancak nasıl öğretileceği konusunda kesin bir yöntem belirtilmediği için eksik kalmış, planlı olarak yapılmayan ancak az da olsa örtük bir şekilde formal eğitim içinde görülebilen bir alandır.

Günümüz dünyasında şiddet, hoşgörüsüzlük, sosyal problemler ve savaş gün geçtikçe daha da artmaktadır. Bu durum en fazla çocuklar üzerinde etkili olmaktadır. Küçük yaşlardan itibaren hep bu tarz ortamlarda büyüyen çocuklara değerleri aşılama çalışmak zor bir iş olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyanın dört bir yanında eğitimci ve pedagoglar toplumsal düzeni olumsuz etkileyen bu durumlardan kurtulmak için etkili bir değerler eğitimi programının hazırlanması ve büyük bir hassasiyetle uygulanması gerektiği kanaatinde. Toplumsal düzeni bozacak davranışlar sergileyen bireyler genellikle yeteri kadar değerler eğitimi almayan bireylerdir. Aile ve yakın çevresinde örnek olarak alabileceği bir kişi olmayan bireyler toplumsal düzeni bozarak dikkat çekmeye çalışmaktadır. Bir toplumda sosyal düzeni sağlamak için devlet tarafından konulan kurallar ne kadar önemliyse, bireylerin sahip oldukları değerler de o düzeyde etkilidir. Değerlere sahip olma konusunda belirli bir yetkinliğe erişmiş kişiler toplumsal kuralların düzeltmelerine maruz kalmadan, doğru olan davranışı sergileyeceklerdir. Bu yüzden değerler eğitimi konusunda öğretmenler ve ailelerin ellerinden geleni yapmaları gerekmektedir (Yazıcı, 2006; Akt. Bağcı, 2013).

Değer eğitimi sırasında eğitimcilerin kullandığı birçok değerler eğitimi yaklaşımı vardır. Milli Eğitim Bakanlığı yeni öğretim programında şu yaklaşımları önermektedir (MEB, 2006).

1. Değer açıklama
2. Ahlâkî muhâkeme

3. Değer analizi
4. Doğrudan öğretim

2.4.1. Değer Açıklama

Değer açıklama yaklaşımı sayesinde bireyler sahip oldukları değerlerin farkına varırlar. Bu yaklaşım bireyin güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve belirli bir yaşam felsefesine sahip olmasını sağlar. Günümüz dünyasında sürekli bir değişim ve bu değişimler sonucunda sosyal açıdan kötüye gidiş söz konusudur. Değer açıklama yaklaşımı, bu değişen dünyada bireyin hep yanında olacak ve ona rehberlik edecektir (Kirschenbaum, 1995; Akt. Akyol, 2010).

Değer açıklama tarafsız bir yaklaşımdır. Değer açık bir şekilde, baskı yoluyla öğretildiğinde etkisinin azalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu yaklaşıma göre değerler empoze ve zorlama yapılmadan öğretilmelidir. Bunu yaparken de yedi basamakta değer kazandırmayı temel alır (Simon, 1972; Akt. Akyol, 2010).

Seçme

1. Özgür bir şekilde ya da bağımsız seçim yapmabilme (seçme özgürlüğü).
2. Elde mevcut olan seçenekleri değerlendirdikten sonra alternatifler arasından seçebilme.
3. Elde var olan her alternatifin olası sonuçlarını düşünerek değerlendirme yaptıktan sonra seçebilme.

Ödüllendirme

4. En önemli olduğu düşünülen şeyleri ödüllendirme ve onlara değer verme.
5. Serbestçe (özgür) seçilen bir değeri açıkça söyleyebilme.

Hareket

6. Baskı altında kalmadan seçilen değerle uyumlu olan bir tavır ile hareket edebilmek.
7. Seçilen değerle uyum içerisindeki bir hareket tarzında süreklilik göstererek tekrar tekrar hareket edebilmek.

2.4.2. Ahlaki Muhakeme

Leming (1999), Suh ve Traiger'a (1999) göre ahlaki muhakeme yaklaşımında öğretmen ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek öğrencilerin kafalarında bulunan soru işaretlerini çözmelerine yardım etmeyi amaçlar. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemlerle karşı karşıya bırakır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olayla ilgili söylediklerini duyma imkânı yaratır. Bu yaklaşımda istenilen amaç, öğrencilerin yaptıkları hareketlere rehberlik etmek için ahlaki prensiplerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Akt. Yazıcı, 2006).

2.4.3. Değer Analizi

Değer analizi yöntemi, gerçek ya da yapay olan bir durumla karşılaşıldığında kullanılan bir yöntemdir. Bireyler öğretmenler tarafından sunulan örnek olayları çözümleyerek ahlaki düşünme becerisi kazanırlar. Bu yaklaşımda öğrencilerin sorulan soruları anlayabilmeleri için analiz etme yetenekleri ve dikkat düzeylerinin gelişmiş olması gerekmektedir (MEB, 2009). Değer analizi yaklaşımının temel amacı değerlerle ilgili sorunla karşılaşıldığında öğrencilerin doğru olan kararı verebilmeleri için gerekli olan bilimsel araştırma ve mantıksal düşünme sürecini etkili bir şekilde kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (Doğanay, 2006).

2.4.4. Doğrudan Öğretim

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımı, gösteri, alıştırma-tekrar yapma, anlatım, soru sorma gibi yöntemleri içermektedir. Bu strateji, tümevarımcı bir yapının aksine tümdengelimci bir yapıya sahiptir. Öğrencilere öğretim sürecinde ilk olarak kural veya genellemeler sunulur, daha sonra verilen örneklerle bu kural ve genellemelerin desteklenmesi sağlanır (Taşpınar ve Atıcı, 2002).

Bu yaklaşımda öğrencilere kazandırılması düşünülen hedeflere ulaşmak için yapılacak olan etkinliklerin hepsi önceden planlanmış bir şekilde öğrencilere sunulmaktadır. Yapılan etkinlikler doğrultusunda öğrencilerin sergiledikleri performanslar izlenerek duruma göre dönütler verilmekte, buna göre yönlendirmeler yapılmaktadır (Senemoğlu, 2011).

Değerlerin doğrudan öğretimi bugünlerde eskiye nazaran daha zor sağlanmaktadır. Eskiden toplumun sahip olunan değerlerin aktarımı yaşantı yoluyla sağlanabilirken, bugün değer öğretimini gerçekleştirme, değerleri davranış haline

getirme konusunda sadece bilgi vermek yeterli olmamaktadır. Küreselleşerek küçük bir köy halini alan ve dünyanın bir yanında meydana gelen bir gelişmeden anında bütün toplumların haberdar olabildiği dünyada, hangi değerlerin daha önemli olduğu konusunda farklı görüşler vardır. Bu gelişmeler ışığında değerler eğitimi konusunda doğrudan öğretimin pek yeterli olmadığı söylenebilir (Bazarkulov, 2008).

2.5. Değerler Eğitimi Etkileyen Faktörler

Aile, öğretmen ve kitle iletişim araçları değerler eğitimi etkileyen bazı faktörler olarak göze çarpmaktadır. Bu faktörlerle ilgili gerekli açıklamalar aşağıda verilmiştir.

2.5.1. Değerler Eğitimi ve Aile

Aile toplumun temel yapıtaşı olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal değerlere sahip olan, güçlü ve düzenli aileler oluşturan toplumları sağlam ve güçlü bir gelecek beklemektedir (Altınkaynak, 2004; Akt. Günindi ve Giren, 2011). Aile topluma yeni katılan bireylere, toplumun örf, adet, geleneklerini ve hangi değer yargılarına sahip olduklarını öğretmen konusunda katkı sağlamaktadır. Birey temel değerleri ilk olarak aile de öğrenir. Bir bireyin temeli ne kadar sağlam olursa eğitilebilirlik düzeyi de o oranda yüksek olacaktır. Bu yüzden aile çatısı altında alınan ilk eğitim çok önemlidir.

Aile çocukların iyi ve kötü olanın farkına vardığı, bulunduğu topluma has olan değer yargılarını benimsediği kurumdur. Birey toplumla ilgili ilk bilgilerini aile çatısı altında alır. Bireyin içinde bulunduğu topluma uyum sağlaması ve var olan düzen içerisinde hayatını devam ettirebilmesini sağlamak eğitimin temel hedeflerinden bazılarıdır. Bu çerçeveden baktığımızda çocuğun kendisi ve çevresiyle ilgili bilgileri ilk olarak öğrendiği kurum olan aile, değerler eğitiminin öğretilmesi bakımından çok önemli bir yere sahiptir. İnsanın en temel duyguları olarak nitelendirilen sevgi, nefret, saygı gibi duygular çocukluk döneminde şekillenir. Bu yüzden on iki yaşa kadar olan dönem kişilik gelişiminde çok önemlidir. Bu dönemde bireyde sapkın davranışların benimsenme ihtimali var olduğu gibi, iyi davranışların benimsenmesi, kötü olan davranışların reddedilmesi ihtimali de vardır. Bu durum çocuğun yetiştirildiği çevre şartlarına göre değişkenlik göstermektedir. Bu çağlarda çocuk ailesiyle daha fazla zaman geçirdiği ve örnek olarak aile bireylerinde gördüğü davranışları zihnine

yerleştirdiği için aile bireyleri sorumluluklarının farkında olmalı ve buna göre bir tutum sergilemelidirler (Doğan, 1996).

Değer eğitiminde ailelerin çocuklarında iyi bir karakter oluşturmalarında Ryan ve Bohlin (1999), onlara aşağıdaki onerilerde bulunmuşlardır:

- Temel kuralları öğretme konusunda sabırlı olmaları gerekmektedir.
- İyi bir örnek ve model olmak gerekmektedir.
- Bu ağır yükü tek başına taşımayarak yardım alınması gerekmektedir.
- Çocuğun sadece evdeki yaşantısında değil okul hayatında da etkili olmak gerekmektedir.
- Çocuğun çevresinde onu olumlu ya da olumsuz olarak etkileyebilecek nesneleri kontrol etmek gerekmektedir.
- Ceza verirken ocuk neden ceza aldığını bilmelidir.
- Çocuklardan ahlaki bir dil kullanmalarını istiyorsak onlarla olan konuşmalarımızda ahlaki bir dil kullanmalıyız
- Karakter eğitimini yalnızca kelimelere indirgemenin yanında bazı değerleri tecrübe ederek öğrenmelerini sağlamalıyız.
- Evinizde iyi karakterin oluşmasının önemli bir önceliği olmalıdır.

2.5.2. Değerler Eğitimi ve retmen

Değerlerin ğretimi konusunda aile bireylerinin önemi kadar öğretmenler de önemli bir yere sahiptir. Öğretim programlarını uygulayan kişiler olarak öğretmenler, değerlerin ğretimi konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Her şeyden önce öğretmenler öğretecekleri değerleri kendileri sahip olmalı, ilerde öğrencilerin çelişki içerisine düşmesine izin vermemelidir. Her ğretmen kendine has bir ğretim metoduna sahiptir ve bu metoda saygı duymak gerekmektedir. Dersi işlerken kullanılan bu metodlar, öğrencilerin anlatılan değerleri daha kolay benimsemelerini sağlayabilir (Halstead, 1996; Akt. Yazıcı, 2006).

İnsan sadece bilişsel ögelerden oluşan bir varlık değildir. Bu yüzden sadece bilişsel ve psikomotor becerilerin öğretilmeye çalışıldığı bir toplumda duyuşsal açıdan eksiklikler baş gösterecektir. Bu durumda doğal olarak toplumsal bütünlüğü sağlanmak ve ortak amaçlar uğruna çalışmak gibi konularda anlaşmazlıkların çıkması doğal olacaktır. Toplumda birbirlerine saygı duymayan, sevgi ve hoşgörüden yoksun bireyler

var olacaktır. Bu tür durumlara sebebiyet vermemek için bilişsel ögeler yanında duyuşsal ögelere de önem veren eğitim programlarının oluşturulması ve konu uzmanı öğretmenler tarafından sistemli, etkili ve eşzamanlı olarak uygulanması gerekmektedir. Eğitimciler değerler konusunda ne kadar doğru bilgiye sahip ve model olma konusunda ne kadar başarılı olabiliyorsa, bununla doğru orantılı olarak değerleri benimseyen, kişilik haline getiren bireyler yetiştirilmiş olacaktır (Yazıcı, 2006).

Ryan'a göre; sınıf ve okul, olumlu ya da olumsuz ahlâkî atmosfer oluşturan bir topluluktur. Öğretmenler bu topluluk içinde ahlâk kurallarının benimsetilmesi ve kültürlemede anahtar rol oynar. Bu kapsamda; öğretmen öğrencilere karşı saygılı davranıyor mu? Öğrenciler arkadaşlarına karşı saygılı davranıyor mu? Öğretmenin sınıfta uyulması gereken kurallar konusunda beklentisi nedir? Kuralları hızlı bir şekilde uyguluyor mu? Öğretmenin sınıfta gözde öğrenci olarak seçtiği kişiler var mı? gibi soruların cevabı öğretmenin değer öğretimindeki rolünü belirtir (Akt. Akbaş, 2004).

Halstead ve Taylor'a (2000) göre; öğretmenler değerlerin öğretimi konusunda aile ile birlikte baş rol oynadıkları için, değerleri kendi görevlerinin bir bölümü olarak görmek istemeseler bile, öğrenciler öğretmenlerin sergiledikleri tutum ve davranışlardan etkilenirler.

Değerler öğretimi aşamasında, aşağıda verilen önerilerin dikkate alınması öğretmenlerden kaynaklanabilecek olumsuz etkilerin en aza indirilmesini sağlayabilir:

- Eğitim faaliyetlerini yürütürken öğrencinin bilgisi, davranışı ve hisleri üzerine odaklanmak
- Şeref, onur, erdemli olmayla ilgili örnekler kullanarak içerik seçimi ve değerlerin yansıtılması konusunda cesaretlendirmek,
- Çeşitli alıntı ve sözler kullanmak,
- Öğrenciler için açık iletişim, söylenenler konusunda tutarlılık, içten ve samimi şekilde davranmak ve yüksek beklentiler sağlamak,
- Öğrencileri toplumsal hizmetlerde bulunmaya teşvik etmek,
- Öğrencilerin rastgele dağıtılmış gruplarda eşit sürelerde çalışacak şekilde işbirliği yapmalarını sağlamamak,
- Etik, ahlâkî olmayan ve saygısız şekilde sergilenen davranışları düzeltmek,
- Öğrencileri uğraştıracak özen gerektirecek işlerde ve erdemli davranışlar sergilediklerinde övgü veya takdir yoluyla onları desteklemek,

- Pozitif davranışlar sergileyerek iyi bir model olmak,
- Sürekli nasihatte bulunmak yerine, neden öyle olması gerektiğini öğretmek (Titus, 1994).

2.5.3. Değerler Eğitimi ve Kitle İletişim Araçları

Değerler eğitimi konusunda kitle iletişim araçları da en az aile ve öğretmen kadar önemli bir yer kaplamaktadır. Çocuklara yaşlarına uygun olmayan programların izletilmesi, olumsuz etki oluşturabilecek yayınları görmeleri ahlaki açıdan olumsuz sonuçlar doğurabilir. Televizyon, internet, gazete vb. yayınlar kültürel değerlerin yeni nesillere aktarılmasını sağlama konusunda önemli etkisi olan kitle iletişim araçlarına örnek olarak gösterilebilir. Bu araçlar aynı zamanda toplumun bireyleri arasında ortak bir tutum sağlanmasını sağlar ve demokratik sürece katkıda bulunur (Sevinç, 2004).

Çocukların ufkunu genişleten ve gerçek hayatta elde etme şanslarının az olduğu deneyimleri edinmeleri için uygun ortamı sağlayan kitle iletişim araçları, çocukların aile bireyleri, yakın çevre ve diğer insanlarla olan ilişkilerini nasıl düzenlemeleri gerektiği ve bu kişilerin yaşam biçimleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlayarak, toplumsallaşma yolunda önemli bir adım atılmasına yardımcı olur (Yaşar, 2000).

Çocuğun sosyal açıdan gelişmesinde büyük katkısı olan kitle iletişim araçları, yaşa uygun olmayan içerikler izletildiği ya da davranışların gerçek nedenlerinin ne olduğu konusunda tek başına sağlıklı bir değerlendirme yapamadığı dönemde edindiği yanlış izlenimler, çocuğun gelişiminde olumsuz sonuçlara yol açabilir (Oktay, 1999).

Medya dahil her kurum ve birey toplumsal sorumluluklarının farkında olmak zorundadır. Ülkemizin gündemi artık değişmelidir. Medya toplumun aynası ise de sadece toplumdaki olumsuz olayları göstermekle kalmamalı, bu ülkede yapılan olumlu, güzel şeyleri de göstermelidir. Bu güzel şeyler de aynada görüntülenmelidir (Turgut, 2002). Kitle iletişim araçlarının bu kadar güçlü olması göz ardı edilmeyerek, on sekizinci Ulusal Eğitim Şurası'nda değerler eğitime vurgu yapan ve değerler eğitiminde medya faktörünü bilinçli kullanmayı hedefleyen madde kabul edilmiştir. Şura kararlarında Spor, Sanat ve Değerler Eğitimi diye ayrı bir başlık açılmıştır. Şura alınan kararların 37. maddesinde de medya ve değerler eğitimi konusunda farkındalık kazandırmaya yönelik araştırma ve eğitim çalışmalarına önem verilmesi ayrıca bu konuda gerekli yasal düzenlemelerinde de yapılması önerisi sunulmuştur (Aydın ve Akyol Gürler, 2012).

2.6. Değerler Eğitiminin Temelleri

Dünyada değerler eğitimi konusunda 1950’li yıllarda içinde bulunulan topluma uyum sağlama fikri önemli olarak görülürken, 1960’lara gelindiğinde bireyin önemi üzerinde durulmaya başlanmıştır. Topluma bağlı olmak, demokrasinin gelişimine katkı da bulunmakta diğer önemli konulardandır. 1980’li yıllarda teknik ve araçsal yani, duygulardan yoksun bir şekilde düşünmeye başlamanın artmasıyla, duygulardan beslenen değer eğitimi önemini yitirmiştir. 1990’lı yıllar bireyin kendi değerlerini belirlemesi gereken yıllar olarak görülmüştür. Özellikle küreselleşmeyle beraber diğer ülkelerde neler olup bittiğinden hemen haberdar olabilen toplumlar, bazı kültürel etkilere maruz kalmış ve baskın olan kültürlerin baskısını hissetmiştir. Bu etkiler toplumlarda egemen olan değerlerin sürekli olarak değişkenlik göstermesini ve değerlere yönelik belirlenen politikalarda değişiklik yapılmasını zorunlu kılmıştır (Veugelers & Vedder, 2003).

2.7. Değerler Eğitimi’nin Türkiye’deki Gelişimi

Değerler eğitiminin Türkiye’deki uygulaması öncelikle, UNESCO tarafından desteklenen ve “Yaşayan Değerler Eğitim Programı (YDEP)” adı altında 1995 yılında Birleşmiş Milletlerin 50. yıl dönümü kutlamaları için hazırlanan uluslararası bir projeye dayanmaktadır (İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, 2012). Uluslararası boyutta eğitimcilerin ortaklaştığı “Yaşayan Değerler Eğitimi” adı verilen bu eğitim projesinde demokrasi, adalet, özgürlük gibi evrensel değerlerin öğrencilere kazandırılmasında telkin yolu yerine ‘etkinlik temelli’ yaklaşımlar yaygın olarak kullanılmıştır. Ayrıca değerler eğitimine yönelik farklı yaş grubundaki öğrenci ve öğretmenler için materyaller geliştirilmiştir.

“Daha iyi bir dünya için değerlerimizi paylaşalım” yaklaşımından yola çıkan proje; iş birliği, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, sevgi, alçakgönüllülük, barış, saygı, sorumluluk, sadelik, hoşgörü, birlik olarak on iki evrensel değere odaklanmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 2010 yılında valiliklere ve tüm ilk ve orta dereceli okullara; 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılıının ilk haftasında okulöncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında ders içi ve ders dışında, değerler eğitimine yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ile ilgili bir genelge yollamıştır. Bu genelgede değerler eğitimin kapsamı şu şekilde ifade edilmiştir:

“Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır”. (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010).

“Değerler erozyonuna bir çözüm arayışının ürünü” olarak tarif edilen proje çerçevesinde gerçekleştirilmek istenen hedefler şu şekilde saptanmıştır:

- a. Öğrencilere temel insanî değer ve erdemlerin kazandırılması, değerlere karşı duyarlılık oluşturulması ve kazandırılan bu değerlerin davranışa dönüştürülmesi,
- b. Toplum tarafından kabul gören değerlerin okullarda uygun ortamı oluşturularak geliştirilmesi ve pekiştirilmesini
- c. Öğrencilerde sorumluluk duygularının geliştirilmesi.
- d. Akademik bilgi ve gerçek hayatta rehberlik edecek ahlaki değerlerle donatılmış yetiştirilmesi.
- e. Kültürel kodların güçlendirilmesi,
- f. Okul ve çevresindeki sosyal yaşamın ahlaki ve etik değerlere uygun olarak şekillenmesi,
- g. “Ahlak Temelli Disiplin” kavramının yerleştirilmesi.
- h. Öğrencilerde ahlaki bir topluluk bilincinin oluşturulması (İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, 2012).

Dayanağını 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı ve 18. Milli Eğitim Şurasından alan Değerler Eğitimi Projesinin okullarda uygulanmasından öncelikle, her il için saptanan İl Proje Yürütme Kurulları, İlçe Proje Yürütme Kurulları ve Okul Proje Yürütme Kurulu sorumludur. Belirli bir süreyle sınırlandırılmayan ve eğitim-öğretim yılının tümüne yayılan değerler eğitiminin programı, Sınıf İçi Etkinlikler, Okul İçi Etkinlikler ve Aileye Yönelik Etkinlikler birbirini tamamlayan üç boyutta geliştirilmiş etkinlikleri içermektedir. Bu etkinlikler, okulöncesi, ilk ve ortaöğretim okullarında, her branştan öğretmenler, rehber öğretmenler, okul yöneticileri ve okul aile birliği üyelerinden oluşturulan “değerler eğitimi komisyonu” üzerinden yürütülen çalışmalarla, Milli Eğitim Bakanlığının önerdiği faaliyet planı konularından ve kaynaklardan yararlanılarak belirlenmektedir.

Okullarda uygulanacak etkinlik konuları, her eğitim-öğretim yılı için hazırlanan faaliyet planında belirtilmekte, her sınıf, ilgili ayların değerlerine yönelik, sınıf rehber öğretmenin denetim ve rehberliğinde etkinlik örnekleri ve benzeri başka etkinlikleri sınıf düzeyinde yapmaktadır.

Uygulanacak etkinliklerin genel kapsamı ve niteliği, 2552 Sayılı Tebliğler Dergisinde kısaca “Öğrencilerden Beklenen Davranışlar” olarak şu şekilde tarif edilmektedir:

“Bütün okul arkadaşlarının kendisi gibi Türk toplumunun ve Türkiye Cumhuriyeti’nin bir bireyi olduklarını unutmamaları, onur ve haklarına saygı göstermeleri, öğretmenlerine/okul yöneticilerine/arkadaşlarına ve çevresindeki kişilere karşı saygılı ve hoşgörülü davranmaları, doğru sözlü, dürüst olmaları, yalan söylememeleri, iyi ve nazik tavırlı olmaları, kaba söz ve davranışlardan kaçınmaları, millet malını, okulunu ve eşyasını kendi öz malı gibi korumaları, yasalara, yönetmeliklere ve toplumun etik kurallarına, millî, manevî ve kültürel değerlere uymaları beklenir. Bu davranışlara uymadıklarında da bazı yaptırımlar uygulanır” (Tebliğler Dergisi, 2003)

Bu proje bağlamında işlenecek değerler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiş olup, İl Yürütme Kurulları değerleri ve değerlerin işleniş sırasını değiştirme yetkisine sahiptir. Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen değerler şunlardır:

Sevgi, saygı, sorumluluk, duyarlılık- hoşgörü, empati, özgüven, adil olma, cesaret, liderlik nazik olmak, dostluk, dayanışma, yardımlaşma, temizlik, doğruluk, dürüstlük aile birliğine önem verme, bağımsız ve özgür düşünebilme, iyimserlik, estetik duyguların geliştirilmesi, vatanseverlik, misafirperverlik, iyilik yapmak, çalışkanlık, paylaşımcı olmak, şefkat-merhamet, alçakgönüllü olma, selamlaşma, kültürel mirasa sahip çıkma, fedakârlık (MEB, 2013).

2.8. İlgili Çalışmalar

Bu bölümde değerlerle ilgili yurtiçinde ve yurtdışında yapılan çalışmalar sunulmaktadır.

2.8.1. Yurtiçinde Yapılan Çalışmalar

Dilmaç (1999), “İlköğretim Öğrencilerine İnsanî Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlâkî Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması” adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinde insani değerlerin kazanımını ve bunun etkililiğini Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile sınanmasını incelemiştir. Araştırma, İstanbul ili Kadıköy ilçesi Çocuk Esirgeme Kurumunda gerçekleştirilmiştir. Uygulamada 18’i deney, 18’i kontrol grubunda olmak üzere toplam 36 kişi yer almıştır. Deney grubunda yer alan 18 öğrenciye, 36 oturum süren İnsanî Değerler Eğitimi verilmiştir. Uygulama sonucunda, İnsanî Değerler Eğitimi programının, öğrencilerin ahlaki olgunluk düzeyini geliştirdiği tespit edilmiştir.

Sarı (2005), Giresun Eğitim Fakültesi’nde öğretmen adaylarının değer tercihlerini belirlemek amaçlı bir çalışma yapmıştır. Araştırmada farklı değer alanlarına dahil 28 kötü davranış örneğine yer verilmiştir. Değerler ise ahlaki, siyasi, dini, bilimsel, ekonomik, estetik ve sosyal değerler olarak gruplanmıştır. Yalancı şahitlik, dedikodu, seçimde hile yapmak, vergi kaçırma, sanat eseri kaçakçılığı ve birinin bilgisizliğiyle alay etmek bazı kötü davranış örnekleridir. Giresun Eğitim Fakültesinde 110 öğrenci (55 kız, 55 erkek) üzerinde gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin değer tercihleri önem sırasıyla siyasi, genel ahlak, dinî, ekonomik, estetik, sosyal ve bilimsel değerler olarak bulunmuştur. Araştırma sonucunda ise kız ve erkek öğrencilerin bilimsel değerleri arasında bir farklılık olmadığı, erkek öğrencilerin değerleri benimseme düzeyleri bilimsel değer dışındaki tüm değer alanlarında kız öğrencilerden daha yüksek olduğu ve tüm değer alanlarının birbiriyle anlamlı ilişkiler içinde oldukları bulunmuştur.

Deveci ve Selanik Ay (2009), beşinci sınıfa devam eden 21 öğrenci üzerinde gerçekleştirdikleri araştırmalarında, ilköğretim öğrencilerinin günlük yaşamlarında değerlerin yer alma durumunu belirlemeye çalışmışlardır. Araştırmada öğrencilerden günlük tutmaları istenmiş, öğrencilerin tuttukları günlükler tümevarım analizi yöntemi ile incelenmiştir. Analiz sonucunda; sorumluluk, çalışkanlık, insan ilişkileri, özdenetim, ulusal değerler, onurlu olma, temizlik, tutarlılık, hoşgörü, paylaşma, merhamet, nezaket ve dürüstlük olmak üzere on üç temaya ulaşılmıştır. Araştırma bulgularına dayanarak, öğrencilerin hedeflenen değerleri kazanabilmeleri için değerler eğitimine eğitim programlarında planlı etkinlikler içinde yer verilmesi gerektiği, değerler eğitimi konusunda okul- aile işbirliğine ihtiyaç duyulduğu belirtilmiştir.

Memiş ve Gedik'in (2010), Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri isimli araştırmasında, sınıf öğretmenlerinin değer yönelimlerinin tespiti amaçlanmıştır. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmaya Zonguldak Ereğli ilçesinde 2008-2009 eğitim öğretim yılında görev yapmakta olan 295 sınıf öğretmeni katılmıştır. Değer yönelimleri Schwartz'ın geliştirdiği, Demirutku (2004) tarafından Türkçeye uyarlanan Portre Değerler Anketi ile ölçülmüştür. Sonuçlara göre; sınıf öğretmenleri en çok evrensellik değerine önem vermektedir. Bunu sırasıyla güvenlik, öz-yönelim, yardımseverlik, uyma, geleneksellik, yaşamdan haz alma, başarı, uyarılım değerleri takip etmekte ve en az güç değerine önem verilmektedir. Tüm alt değişkenlerde evrensellik ve güvenlik en önem verilen değerken güç en az önem verilen değer olmuştur. Cinsiyete göre yaşamdan haz alma, başarı değerleri dışında aralarında anlamlı farklılık yoktur. Yaşa bakıldığında uyarılım, evrensellik, geleneksellik değerlerinde anlamlı farklılıklar görülmüştür. Medeni duruma yönelik yapılan incelemede, başarı ve uyma değerlerinde aralarında anlamlı farklılığın olduğu belirlenmiştir. Çocuk sahibi olma durumlarına göre başarı değerinde anlamlı farklılık çocuğu olmayan sınıf öğretmenleri lehinedir.

Balcı ve Yanpar Yelken (2010), "İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Kavramına Yükledikleri Anlamlar" başlıklı çalışmalarında Mersin merkez ilçedeki 214 sınıf ve branş öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamı betimlemiştir. Araştırmada içerik çözümlemesi yöntemi kullanılmış ve öğretmenlerin değer kavramı algılarına göre değerler "ölçüt olarak değer", "birey ve toplum ilişkilerini düzenleyen unsur olarak değer", "davranışlar bütünü olarak değer", "maddi ve manevi unsurlar olarak değer", "kurallar bütünü olarak değer", "nitelik olarak değer" ve "değer eğitiminin işlevleri" olarak yedi tema grubuna ayrılmıştır.

Yalar (2010), tarafından yapılan, ilköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme adlı araştırma, sosyal bilgiler programında yer alan değer eğitimi ile ilgili öğretmen görüş ve önerileri belirlenmiş, ayrıca, araştırma sonucunda değer eğitimiyle ilgili yapılandırmacı yaklaşım da göz önünde bulundurularak öğretmenlere yönelik bir program modülünün geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Bulut (2011), tarafından yapılan çalışmada "Atasözlerinin Değerler Eğitimindeki Yeri" araştırılmıştır. Araştırmada doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın evreni için on bir tane Atasözü ve Deyimler sözlüğü belirlenmiş, örnekleme için bu sözlüklerden dört tanesi seçilmiştir. Daha önce belirlenen altmış üç

değer bu sözlüklerde yer alan atasözleri taranmıştır. Toplamda altmış bir değeri yansıtan beş yüz altı atasözü tespit edilmiş, çok yönlü olma ve girişimci olma değerlerini yansıtan atasözleri bulunamamıştır. Buradan yola çıkarak değerler eğitiminde atasözlerinin fayda sağlayacağı ileri sürülmüştür.

Aslan (2011), “İlköğretimde Karakter Eğitimi ve Öğrencilere Kazandırılması Gereken Değerler” başlıklı araştırmasında ilköğretim okullarında verilmekte olan eğitimin karakter eğitime ne düzeyde uygun olduğu ve öğrencilere hangi değerlerin kazandırılması gerektiği araştırılmıştır. Araştırma sonunda öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine bakıldığında en çok tercih edilen on değerın sekizinin ortak olduğu görülmüştür. Bu ortak sekiz değer; dürüstlük, sorumluluk, güvenilir olma, vatansever olma, büyüklere saygılı olma, azimli olma, çalışkan olma ve özsaygı şeklinde belirlenmiştir.

Girmen’in (2013) yaptığı “Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi” adlı çalışmanın amacı, ilköğretim 1-5. sınıflar programında yer alan değerler doğrultusunda Türkçe derslerinde değer eğitiminde hangi atasözlerinin kullanılabileceğini belirlemiştir. Bu bağlamda ilköğretim programlarında yer verilen değerler ve Türkçe derslerinde değer öğretiminde kullanılabilecek atasözleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır.

2.8.2. Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Germaine (2001), tarafından yapılan Değerler Eğitiminin İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Saygısı Üzerindeki Etkisi adlı çalışmasında programın bir parçası olarak okullarda resmi olarak değer eğitiminin verildiği ve böyle bir eğitimin verilmediği ilköğretim öğrencileri arasında benlik saygısı ölçümlerinde önemli bir farklılık olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Yarı deneysel araştırma modelinin kullanıldığı bu çalışmada deneysel gruba değerler dördüncü sınıftan yedinci sınıfa kadar dört yıllık bir sürede eğitim programının resmi (formal) bir parçası gibi öğretilmiştir. Kontrol grubu ise resmi (formal) olarak değerler eğitimi almamıştır. Araştırma sonuçlarında her iki grubun benlik saygısı ölçümlerinde anlamlı bir farklılık bulunmamış fakat başarı, davranış, tutum ve okuldaki dönem başarısının değerlendirilmesi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki göstermiştir.

Revell (2002), tarafından yapılan Çocukların Karakter Eğitimine Tepkileri adlı çalışmada karakter eğitimi ve vatandaşlık eğitimi programlarının çocukların davranışı

ya da değerleri konusunda farklılık yaratma amacıyla oldukları belirtilmiştir. Bu araştırmada Amerikan devlet okullarında farklı okul ve yaşlardan 700 çocukla görüşme yapılmıştır. Araştırmada Chicago devlet okullarındaki çocukların karakter eğitiminin anlamını, rolünü anlama ve algılama yöntemlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada çocukların vatandaşlık, Amerikalılık ve kimlik ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Araştırma verilerine göre, ilköğretimdeki küçük olan çocukların karakter eğitiminin farkında olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Langton'ın (2007)'de, yapmış olduğu çalışmada nitel ve nicel yöntemler kullanarak saygı değerinin boyutlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Saygı kavramının günlük yaşamda ve ilgili alan yazında sıkça kullanılması ortak bir tanım ve boyut oluşturmasında zorluk oluşturmuştur. Langton saygı kavramını genel olarak dört boyutta toplamış ve bunları sosyal kurallara duyulan saygı, eşitlik inancına saygı, korumaya (bakıma) saygı ve sosyal güce (toplumda var olan değerlere) saygı olarak isimlendirmiştir. Belirlenen dört faktör toplam varyansın %70'ini açıklama gücüne sahip olduğu belirtilmiştir. Çalışmanın sonucunda ise bireylerin saygı kavramının boyutlarına aynı derecede önem vermedikleri ortaya çıkmıştır. Örneğin gençlerin yaşlılara göre sosyal kurallara ve koruma boyutuna daha az önem verdikleri, kadınların ise koruma boyutuna daha çok önem verdikleri belirtilmiştir.

Cooper (2010), çalışmasında değer eğitimin öğrenme ortamlarında gizil bir etkiye sahip olmasından yola çıkarak, öğrenme ortamlarında empati araştırması yapmıştır. Ön araştırma ve pilot uygulamadan sonra, hazırlanan empati testi ilköğretim-ortaokul öğrenci ve öğretmenlerine uygulanmıştır. Farklı ortamlarda empatinin doğasını anlamak için gözlem ve görüşmeler yapılmıştır. Araştırma sonunda dört farklı empati türü olduğuna ulaşılmıştır; temel, işlevsel, derin ve sahte. En çok rastlanan empati türü temel empati, en az rastlanan empati türü ise derin empati davranışı olduğu belirlenmiştir.

Zhang ve Morrison (2010) "Hikâyeler doğrultusunda Çinli çocuklara kültürel değerler aktarımı" adlı çalışmalarında 1980 - 2010 yılları arasında basılmış olan 145 hikâyede yer alan kültürel değerleri incelemişlerdir. Hikâyeler Çin'de popüler bir dergi olan "Hikâyelerin Kralı" adlı dergide basılmış hikâyeler arasından seçilmiştir. Hikâyelerin 64'ü geleneksel 81'i kurgusal hikâyelerden oluşmaktadır. Kitapların içeriği Çin, batı ve sosyal-ahlaki değerler açısından kontrol listesi kullanılarak değerlendirilmiştir. On yedi geleneksel değer ve on altı batı değeri ele alınmıştır. Hikâyelerde yer alan değerler ANOVA ile analiz edilmiştir. Analizler sonucunda son

yirmi yıl içinde yayınlanan kitaplarda daha fazla batıya özgü kültürel değerler yer alsa da Çin'e özgü değerlerin güçlü bir biçimde varlığını sürdürdüğü görülmüştür.

Schwartz (2011), yürüttüğü çalışmada iki değerler teorisi geliştirme ve onları ölçmedeki metotları geliştirmedeki aşamaları göstermektedir. Yazar, ilk önce tüm kültürlerdeki bireylerin farklılık gösterdiği temel değerler teorisi, ardından toplumların farklılık gösterdiği kültürel değerler teorisini geliştirme fırsatı bulmuştur. Çalışma sonunda, bireysel ve kültürel değerler üzerine araştırmaların artışının çok hızlı olduğunu belirtmiştir.

Sanderse (2013), karakter eğitiminde öğretmenlerin öğrencilere rol model olması gerektiği ortadayken, pratikte bunun ne anlama geldiğinin açık olmaması sebebiyle, öğretmenlerin gerekli rol-model davranışları sergileyip sergilemediklerini ve bu davranışların etkililiğini belirlemek amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sürecinde, ilk olarak ortaokul seviyesinde rol-model davranışın bir öğretim tekniği olarak kullanılması ele alınmıştır. İkinci olarak yetişkinlerin rol-model davranışları belirlenmiştir. Son olarak da ahlaki değerleri öğrenenler incelenmiştir. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramından yola çıkılarak rol-model davranışının bir öğretim tekniği olarak çok nadir kullanıldığı anlaşılmıştır. Eğer rol-model davranışın çocuğun ahlaki eğitime katkıda bulunması isteniyorsa, öğretmenlerden çocuklara gösterilen ahlaki davranışların önemini anlatmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yurtiçi ve yurtdışında yapılmış olan çalışmalar genel olarak incelendiğinde değerlerin öğretimi, sahip olunan değerler ve değer kazanımları ilgi çeken konular olarak görülmektedir. Çağımızda çeşitli olumsuz davranışların gün geçtikçe artması, insanların toplumdan soyutlanmış bir şekilde yaşamayı daha çok tercih etmeye başlaması ve küreselleşme denilen olguyla birlikte kültürel yozlaşmaların yaşanmaya başlamış olması karakter eğitiminin neden önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda ülkelerin hazırladıkları yeni eğitim programlarında yaşayan değerler ve karakter eğitimleri yer almaya başlamıştır.

Bununla birlikte yapılan çalışmaların çoğu öğrenci ve öğretmenlerin değer tercihleri, var olan değer programlarının incelenmesi, çeşitli kitapların değerler açısından incelenmesi şeklinde yapılan çalışmalar olarak göze çarpmaktadır. Bütün bunların dışında ülkemizde ilköğretim düzeyinde değerlerle ilgili yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Gelecek nesillerin birbirlerine karşı daha saygılı, kötü alışkanlıklardan uzak, kültürel mirasa sahip çıkan bireyler olarak yetişmesinin yolu küçük yaşlardan itibaren bu değerlerin benimsetilmesinden geçmektedir. Çocukların

karakterinin şekillendiği yaşlarda vereceğimiz bu değerler onları ileriki dönemlerde topluma faydalı bireyler olarak karşımıza çıkaracaktır. Yapılan bu çalışma ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algıları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algılarını farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlayan betimsel tarama modelindedir. Bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını amaçlayan çalışmalara tarama araştırması denir. Tarama araştırmasının önemli bir avantajı, oldukça çok bireyden oluşan örneklemden elde edilen birçok bilgiyi bize sunmasıdır (Büyüköztürk, 2007).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini 2015-2016 eğitim öğretim yılında Siirt İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı merkez ilkokullarında öğrenim gören 5072 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise aynı eğitim öğretim yılında Siirt il merkezinde kolay ulaşılabilir örneklem yöntemiyle seçilmiş olan dört farklı ilkokulda öğrenim gören 726 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

Kolay ulaşılabilir durum örneklemesinde araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Araştırmada bu yöntemin kullanılma nedeni araştırmanın daha hızlı ve pratik olmasını sağlamaktır. Ayrıca bu yöntemin maliyetinin daha düşük olması da araştırmada kullanılmasının bir diğer nedenidir. (Şimşek ve Yıldırım, 2005).

Araştırma sonucunda toplanan verilerden yanlış ya da eksik olarak doldurulan 275 adet ölçek çalışmanın dışında bırakılmış ve geriye kalan 451 geçerli ölçek ile analizler yapılmıştır.

Tablo 3

Örnekleme Oluşturan Öğrenci Sayısının Okullar Bazında Dağılımı

Okullar	f	%
1.okul	223	49.4
2.okul	56	12.5
3.okul	108	23.9
4.okul	64	14.2
Toplam	451	100

Tablo 3’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin 223 tanesi birinci okul, 56 tanesi ikinci okul, 108 tanesi üçüncü okul ve 64 tanesi de dördüncü okulda öğrenim görmektedir.

3.2.1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Bu bölümde araştırma örneklemini oluşturan katılımcılara ait bazı demografik bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 4

Öğrencilerin Kişisel Bilgilerinin Yüzde ve Frekans Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Erkek	224	49.7
	Kadın	227	50.3
Kardeş sayısı	Tek çocuk	28	6.2
	1-3 arası	132	29.3
	3 ten fazla	291	64.5
Baba eğitim düzeyi	Okuma-yazma bilmiyor	34	7.5
	İlköğretim	128	28.4
	Lise	123	27.3
	Üniversite	166	36.8
Anne eğitim düzeyi	Okuma-yazma bilmiyor	100	22.2
	İlköğretim	195	43.2
	Lise	93	20.6
	Üniversite	63	14.0
Aile gelir düzeyi	0-800 tl arası	101	22.4
	801-1500 tl arası	136	30.2
	1501-3000 tl arası	152	33.7
	3001 ve üzeri	62	13.7
Günlük TV izleme süresi	0-1 saat arası	218	48.3
	2-3 saat arası	129	28.6
	3 saatten fazla	104	23.1
Evde izlenen program türü	Eğlence	216	47.9
	Haber	126	27.9
	Belgesel	43	9.6
	Diğer	66	14.6

Tablo 4’de görüldüğü gibi araştırmaya 451 öğrenci katılmıştır. Bunların 224’ünü (%49.7) erkek ve 227’sini (%50.3) kadın öğrenciler oluşturmaktadır. Bulundukları ailede tek çocuk olanların sayısı 28 (%6.2), 1 ve 3 arasında kardeşi olan öğrenci sayısı 132 (%29.3), 3’ten fazla kardeşi olan öğrenci sayısı ise 291 (%64.5) olarak görülmektedir. Babaları okuma-yazma bilmeyen öğrenci sayısı 34 (%7.5), baba eğitim düzeyi ilköğretim seviyesinde olan öğrenci sayısı 128 (%28.4), baba eğitim seviyesi lise düzeyinde olan öğrenci sayısı 123 (%27.3) ve baba eğitim düzeyi üniversite düzeyinde

olan öğrenci sayısı ise 166 (%36.8) olarak görülmektedir. Anneleri okumaya-yazma bilmeyen öğrenci sayısı 100 (%22.2), anne eğitim seviyesi ilkokul düzeyinde olan öğrenci sayısı 195 (%43.2), anne eğitim düzeyi lise düzeyinde olan öğrenci sayısı 93 (%20.6) ve anne eğitim düzeyi üniversite düzeyinde olan öğrenci sayısı 63 (%14) olarak görülmektedir. Gelir düzeyi 0-800 tl arası olan aile sayısı 101 (%22.4), gelir düzeyi 801-1500 tl arası değişen aile sayısı 136 (%30.2), gelir düzeyi 1501-3000 tl arası olan aile sayısı 152 (%33.7) ve son olarak gelir düzeyi 3001 tl nin üzerinde olan aile sayısı 62 (%13.7) olarak görülmektedir.

Günlük 0 ve 1 saat arası televizyon izleyen öğrenci sayısı 218 (%48.3), 2 ve 3 saat arasında izleyen öğrenci sayısı 129 (%28.6) ve 3 saatin üzerinde televizyon izleyen öğrenci sayısı ise 104 (%23.1) olarak görülmektedir. Evde eğlence programlarının izlendiğini söyleyen öğrenci sayısı 216 (%47.9), haber programlarının daha fazla izlendiğini söyleyen öğrenci sayısı 126 (%27.9), belgesel türünde programların izlendiğini söyleyen öğrenci sayısı 43 (%9.5) ve bunların dışında farklı türde programların izlendiğini düşünerek diğer seçeneğini işaretleyen öğrenci sayısı 66 (%14.6) olarak görülmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmanın veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Toplumsal Değerleri Algılama Ölçeği kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Çalışmada araştırmacı tarafından oluşturulan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda öğrencilere sırayla cinsiyetleri, kardeş sayıları, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, aile gelir düzeyleri, günlük televizyon izleme süreleri, evde ne tür programların izlendiği, ve ne tür bir yerleşim yerinde yaşadığını belirten sorular verilmiştir. Kişisel bilgi formu EK-1’de sunulmuştur (Bkz. s.87).

3.3.2. Toplumsal Değerleri Algılama Ölçeği

Toplumsal Değerleri Algılama Ölçeği, Bakaç (2013) tarafından geliştirilmiş olup toplamda yirmi üç maddeden oluşmaktadır. Cevapların işlenmesi sürecinde pozitif yönlü ifadeler “tamamen katılıyorum” seçeneğinden “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine doğru 5’ten 1’e doğru sınıflandırılmış; negatif yönlü maddeler için de

“tamamen katılıyorum” seçeneğinden “kesinlikle katılmıyorum” seçeneğine doğru 1’den 5’e biçiminde puanlanmıştır. Son hali verilen ölçeğin geçerliğinin test edilmesinde “yapı geçerliği” yöntemi kullanılmıştır. Toplumsal değerleri algılama ölçeği, toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar ve toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Toplumsal Değerlere Yönelik Olumlu Algılar faktörü on dokuz maddeden oluşmaktadır. Faktör yük değerleri .387 ile .734 arasında değişmekte ve toplam varyansın %25.69’unu açıklamaktadır. Toplumsal Değerlere Yönelik Olumsuz Algılar faktörü ise dört maddeden oluşmaktadır. Bakaç’ın (2013) yaptığı geçerlik güvenirlik analizleri sonucunda örneklem grubundan gelen verilerin faktör analizi için uygun olup olmadığı KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) katsayısı ve Bartlett testi ile açıklanabilir (0,812). Faktör yük değerleri .540 ile .691 arasında değişmekte ve toplam varyansın %10.33’ ünü açıklamaktadır. Toplumsal Değerleri Algılama Ölçeği güvenirlik katsayısı Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı kullanılarak hesaplanmış ve güvenirlik katsayısı .86 bulunmuştur. Ayrıca Faktör 1’e ait güvenirlik katsayısı .88 ve Faktör 2’ye ait güvenirlik katsayısı .72 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmada, veriler 2015-2016 eğitim-öğretim yılında gerekli izinler alınan okullara gidilerek ve sınıflara uygun olduğu belirtilen zamanlarda girilerek araştırmacı tarafından toplanmıştır. Verilerin toplanması bir hafta sürmüştür. Ölçek ve kişisel bilgi formu Siirt ilinin merkeze bağlı farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip bölgelerde bulunan okullarının ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerine uygulanmıştır. Araştırmaya 726 dördüncü sınıf öğrencisi katılmıştır. Uygulama sonrası toplanan 726 veriden analiz yapmak için uygun olan 451 verinin analizi yapılmıştır.

Verilerin analizinde SPSS 16.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin analizinde öncelikle betimsel istatistiklerden ortalama, standart sapma ve frekans dağılımları çıkartılmıştır. Öğrencilerin toplumsal değer algılarının cinsiyet değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için parametrik olmayan istatistiksel analizlerden Mann Whitney U-testi kullanılmıştır. Kişisel bilgi formunda yer alan diğer değişkenler ve toplumsal değer algıları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Kruskal Wallis testinden yararlanılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için de Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Araştırmada parametrik olmayan istatistiklerin kullanılmasının nedeni; örnekleme yer alan öğrencilerin toplumsal değer algıları ölçeği puanlarının normal dağılımı yansıtmamasıdır. Kruskal Wallis H testi, veriler aralık ya da oran ölçeği düzeyinde elde edilmiş olmakla birlikte, dağılımın normallik varsayımını karşılayamaması durumunda, aralık veya oran ölçeği düzeyindeki ölçümlerin sıra değerlerine dönüştürülmesi ile ikiden fazla gruba ilişkin sıra ortalamaları arasında fark olup olmadığının araştırılmasıdır. Normal dağılımın sağlandığı verilerde ANOVA kullanılırken dağılımın normallik göstermediği durumlarda Kruskal Wallis testi kullanılmaktadır. Yine aynı şekilde dağılımın normallik gösterdiği durumlarda t-testi kullanılırken normallik göstermeyen dağılımlarda da Mann-Whitney U testi kullanılmaktadır. Kullanılan tekniklere ilişkin sayıtların karşılanamaması durumunda tekniğin kullanımına devam edilmesi, verilen kararların hatalı olmasına neden olabilir (Büyüköztürk, 2012). Bu durumda parametrik analizler için gerekli olan normallik varsayımı karşılanamadığı için bu çalışmada parametrik olmayan tekniklerden yararlanılmıştır. Bulguların anlamlı olup olmadığının yorumlamasında .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin Toplumsal Değer Algıları Ölçeğinin uygulanmasıyla toplanan verilerin, her bir alt problemle ilgili uygun istatistiksel çözümler ve betimsel analiz sonucu elde edilen araştırma bulgularına yer verilmiştir.

Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere Yönelik Algı Düzeyleri

Aşağıda öğrencilerin toplumsal değerlere yönelik algı düzeyleri olumlu ve olumsuz alt boyutları dikkate alınarak sunulmuştur.

4.1. Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere Yönelik Olumlu Algı Düzeyleri

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin “Toplumsal Değer Algıları” ölçeği toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutundaki maddelere verdikleri cevapların frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5

Toplumsal Değer Algıları Ölçeği Toplumsal Değerlere Yönelik Olumlu Algılar Alt Boyutu Cevaplarına Yönelik Betimsel İstatistik Sonuçları

	Kesinlikle Katılmıyorum			Katılmıyorum			Kararsızım			Katılıyorum			Kesinlikle Katılıyorum			$\bar{X}$	SS
	f	%		f	%		f	%		f	%		f	%			
1. Aile bizi kötü insanlardan ve kötü durumlardan korur.	33	7.3		8	1.8		3	0.7		58	12.9		349	77.4		4.51	1.11
2. Hem beden hem ruh sağlığımızı korumalıyız.	19	4.2		14	3.1		12	2.7		104	23.1		302	67.0		4.45	0.99
3. Savcı ailede öğrenilir.	19	4.2		11	2.4		22	4.9		88	19.5		311	69.0		4.46	1.00
4. Bilimle yakından ilgilenen toplumların geleceği daha aydınlıktır.	18	4.0		12	2.7		50	11.1		121	26.8		250	55.4		4.27	1.02
5. Sonunda zararlı çıkan biz olsak bile dürtüstlükten ayrılmamalıyız.	20	4.4		11	2.4		24	5.3		81	18.0		315	69.8		4.46	1.01
6. Herkes sorumluluklarının bilincinde olmalıdır.	21	4.7		13	2.9		17	3.8		117	25.9		283	62.7		4.39	1.02
7. Mutlu günlerde de dayanışma içinde olmamız gerekir.	20	4.4		120	4.4		21	4.7		98	21.7		292	64.7		4.37	1.06
8. Sağlıklı bir hayat için başkalarının sağlığına da özen göstermeliyiz.	22	4.9		18	4.0		31	6.9		113	25.1		267	59.2		4.29	1.08
9. İnsanların arkasından konuşmamalıyız.	40	8.9		15	3.3		16	3.5		65	14.4		315	69.8		4.33	1.24
10. İnsan önce kendi dürtüst olmalı ki karşısındaki de dürtüst olsun.	24	5.3		13	2.9		12	2.7		80	17.7		322	71.4		4.47	1.05
11. İnsanlar diğer canlılara karşı daha duvarlı olmalıdır.	18	4.0		21	4.7		31	6.9		121	26.8		260	57.6		4.29	1.05
12. Sağlıklı olan insanlar daha mutludurlar.	28	6.2		18	4.0		31	6.9		97	21.5		277	61.4		4.27	1.15
13. Vatani korumak sadece cephede savaşarak olmaz.	39	8.6		17	3.8		46	10.2		82	18.2		67	59.2		4.15	1.26
14. Güzellik her yerde bulunur; fakat bunu görmek gerekir.	37	8.2		16	3.5		48	10.6		114	25.3		236	52.3		4.09	1.22
15. Güzellik insanların özenle yaptığı işlerdedir.	30	6.7		20	4.4		59	13.1		108	23.9		234	51.9		4.09	1.19
16. Davanışma olmasaydı toplum olmazdı.	34	7.5		26	5.8		26	5.8		96	21.3		269	59.6		4.19	1.23
17. Sorumluluklarını yerine getiren insanlar daha başarılı olurlar.	33	7.3		16	3.5		17	3.8		82	18.2		303	67.2		4.34	1.18
18. Sorumluluklarını yerine getirmeyen insanların hayatı zorlaşır.	34	7.5		15	3.3		37	8.2		116	25.7		249	55.2		4.17	1.19
19. Çalışkan insanlar vatana ve millete daha yararlı olurlar.	38	8.4		18	4.0		29	6.4		78	17.3		288	63.9		4.24	1.25

Tablo 5 incelendiğinde, katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda en yüksek ortalama sahip olan madde $\bar{X}=4.51$ ortalama ile 1. maddedir. “Aile bizi kötü insanlardan ve kötü durumlardan korur.” şeklinde olan bu maddeye kesinlikle katılmıyorum cevabını veren 33 (%7.3), katılmıyorum cevabını veren 8 (%1.8), kararsızım cevabını veren 3 (%0.7), katılıyorum cevabını veren 58 (%12.9) ve son olarak kesinlikle katılıyorum cevabını veren 349 (%77.4) öğrenci bulunmaktadır. Bunun yanında ölçeğin 10. maddesi olan “İnsan önce kendi dürüst olmalı ki karşısındaki de dürüst olsun”. maddesine kesinlikle katılmıyorum cevabını veren 24 (%5.3), katılmıyorum cevabını veren 13 (%2.9), kararsızım cevabını veren 12 (%2.7), katılıyorum cevabını veren 80 (%17.7), ve son olarak kesinlikle katılıyorum cevabını veren 322 (%71.4) öğrenci bulunmaktadır. Araştırmanın 3. ve 5.maddeleri olan “Saygı ailede öğrenilir.” ve “Sonunda zararlı çıkan biz olsak bile dürüstlükten ayrılmamalıyız.” maddeleri de öğrencilerin yüksek düzeyde kesinlikle katılıyorum cevabını verdikleri diğer maddelerdendir. “Saygı ailede öğrenilir.” maddesine kesinlikle katılıyorum cevabını veren 311, “Sonunda zararlı çıkan biz olsak bile dürüstlükten ayrılmamalıyız.” maddesine kesinlikle katılıyorum cevabını veren 315 öğrenci bulunmaktadır.

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde en düşük cevap ortalamasına sahip madde $\bar{X}= 4.09$ ortalama ile 14.ve 15. maddelerdir. “Güzellik her yerde bulunur; fakat bunu görmek gerekir.” şeklinde olan 14.maddeye kesinlikle katılmıyorum cevabını veren 37 (%8.2), katılmıyorum cevabını veren 16 (%3.5), kararsızım cevabını veren 48 (%10.6), katılıyorum cevabını veren 114 (%25.3) ve son olarak kesinlikle katılıyorum cevabını veren 236 (%52.3) öğrenci bulunmaktadır. “Güzellik insanların özenle yaptığı işlerdedir.” şeklinde olan 15.maddeye kesinlikle katılmıyorum cevabını veren 30 (%6.7), katılmıyorum cevabını veren 20 (%4.4), kararsızım cevabını veren 59 (%13.1), katılıyorum cevabını veren 108 (%23.9) ve son olarak kesinlikle katılıyorum cevabını veren 234 (%51.9) öğrenci bulunmaktadır.

4.2. Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere Yönelik Olumsuz Algı Düzeyleri

Dördüncü sınıf öğrencilerinin “Toplumsal Değer Algıları” ölçeği toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar alt boyutundaki maddelere ait frekans, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma puanları Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Toplumsal Değer Algıları Ölçeği Toplumsal Değerlere Yönelik Olumsuz Algılar Alt Boyutu Cevaplarına Yönelik Betimsel İstatistik Sonuçları

	Kesinlikle Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum	$\bar{x}$	ss			
	f	%	f	%	f	%						
20. İstediklerimizi elde etmek için her zaman dürüst davranmayabiliriz	148	32.8	76	16.9	31	6.9	45	10	151	33.5	2.94	1.70
21. Bilimle sadece bilim adamları uğraşmalıdır.	111	24.6	80	17.7	62	13.7	51	11.3	147	32.6	3.09	1.60
22. İnsanların birbirine duyarlı olması işleri zorlaştırır.	108	23.9	54	12	48	10.6	48	10.6	193	42.8	3.36	1.66
23. Karşımızdaki insanlar dürüst değilse biz de dürüst davranmayabiliriz	109	24.2	49	10.9	42	9.3	46	10.2	205	45.5	3.41	1.68

“Toplumsal Değerlere Yönelik Olumsuz Algılar” alt boyutuna ait maddelerin frekans analizine ait tablo incelendiğinde, katılımcıların verdikleri cevaplar doğrultusunda en yüksek ortalama sahip olan madde $\bar{X}=3.41$ ortalama ile 23.maddedir. “Karşımızdaki insanlar dürüst değilse biz de dürüst davranmayabiliriz.” şeklinde olan bu maddeye “kesinlikle katılmıyorum” cevabını veren öğrenci sayısı 109 (%24.2), “katılmıyorum” cevabını veren öğrenci sayısı 49 (%10.9), “kararsızım” cevabını veren öğrenci sayısı 42 (%9.3), “katılıyorum” cevabını veren öğrenci sayısı 46 (%10.2) ve son olarak kesinlikle katılıyorum cevabını veren öğrenci sayısı 205 (%45.5) öğrenci bulunmaktadır.

Tabloda verilen bulgular incelendiğinde en düşük cevap ortalamasına sahip madde $\bar{X} =2,94$ ortalama ile 20.maddedir. “İstediklerimizi elde etmek için her zaman dürüst davranmayabiliriz.” şeklinde olan bu maddeye “kesinlikle katılmıyorum” cevabını veren öğrenci sayısı 148 (%32.8), katılmıyorum cevabını veren öğrenci sayısı 76 (%16.9), kararsızım cevabını veren öğrenci sayısı 31 (%6.9), katılıyorum cevabını veren öğrenci sayısı 45 (%10) ve son olarak kesinlikle katılıyorum cevabını veren 151 (%33.5) öğrenci bulunmaktadır.

4.3. Bazı Değişkenlere Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algılarına Yönelik Bulgular

Dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algıları; cinsiyet, anne-baba eğitim durumu, kardeş sayısı, aile gelir düzeyi, günlük televizyon izleme süresi, evde ne tür programların izlendiği ve yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Bu çerçevede öğrencilerin kişisel bilgi formunda yer alan farklı değişkenlere göre toplumsal değer algılarında farklılıklar olup olmadığını tespit etmek amacıyla Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testlerinden yararlanılmıştır. Yapılan analizlerin tamamı aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

4.3.1. Cinsiyete Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri

Dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Mann Whitney U-Testi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Toplumsal Değer Algı Düzeylerinin Mann Whitney U-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ortanca	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	p
Olumlu	Erkek	224	4.57	229.88	51493.00		
Algılar	Kadın	227	4.52	222.17	50433.00	24555.00	.53
Olumsuz	Erkek	224	3.25	219.23	49108.5		
Algılar	Kadın	227	3.50	232.68	52817.5	23908.5	.27

Tablo 7 incelendiğinde, Mann Whitney U testi sonucunda, toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar ($U=24555$, $p= .528$; $p>0.05$) ve toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar ($U= 23908.5$, $p=.271$; $p>0.05$) alt boyutlarında, cinsiyet değişkenine yönelik istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Erkek ve kadın öğrencilerin benzer toplumsal değer algılarına sahip oldukları söylenebilir.

4.3.2. Kardeş Sayısına Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri

Dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 8’ de sunulmuştur.

Tablo 8

Kardeş Sayısına Göre Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

	Kardeş Sayısı	N	Ortanca	Sıra Ort.	sd	X ²	p
Olumlu Algılar	Tek çocuk	28	4.42	185.96			
	1-3 kardeş	132	4.68	248.47	2	7.318	.026*
	3'ten fazla	291	4.57	219.66			
Olumsuz Algılar	Tek çocuk	28	3.00	215.88			
	1-3 kardeş	132	3.75	228.87	2	.237	.89
	3'ten fazla	291	3.25	225.67			

Tablo 8'den elde edilen bulgulara göre, gruplar arasında gözlenen farkın toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda ($H= 7.318$, $sd=2$, $p= .026$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin toplumsal değer algılarının birinci alt boyutta, kardeş sayısına göre anlamlı şekilde farklılaştığı söylenebilir. Araştırmanın birinci alt boyutunda grupların sıra ortalamaları incelendiğinde kardeş sayısı 1-3 arası olan öğrencilerin (248.47) ortalamasının en yüksek olduğu görülmektedir. Bunu sırayla kardeş sayısı 3'ten fazla olan (219.66) ve son olarak tek çocuk (185,96) olanlar takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi kardeş sayıları arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9

Kardeş Sayısına Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Kardeş Sayısı	U	p
Olumlu Algılar	1-3 kardeş > Tek çocuk	1325.5	.016*
	1-3 kardeş > 3'ten fazla	16762.5	.035*

Tablo 9’da görüldüğü gibi, toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda (1-3) arasında kardeşe sahip olanlar ile tek çocuk olanlar arasında (1-3) kardeşe sahip olanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($U= 1325.5$, $p<.05$). Yine aynı tabloda (1-3) kardeşe sahip olan öğrencilerin toplumsal değer algıları ile 3’ten fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin toplumsal değer algıları arasında (1-3) kardeşe sahip olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U= 16762.5$, $p<.05$).

4.3.3. Baba Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri

Dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10

Baba Eğitim Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortanca	Sıra Ort.	Sd	X ²	p
Olumlu Algılar	Okuma-Yazma Bilmiyor	34	4.39	176.60	3	8.403	.038*
	İlköğretim	128	4.57	234.30			
	Lise	123	4.47	213.10			
	Üniversite	166	4.68	239.28			
Olumsuz Algılar	Okuma-Yazma Bilmiyor	34	3.00	203.65	3	3.236	.36
	İlköğretim	128	3.00	215.22			
	Lise	123	3.50	227.76			
	Üniversite	166	3.75	237.58			

Tablo 10’dan elde edilen bulgulara göre, gruplar arasında gözlenen farkın toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda ($H= 8.403$, $sd=3$, $p= .038$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin

toplumsal değer algılarının birinci alt boyutta, baba eğitim düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı söylenebilir. Araştırmanın birinci alt boyutunda grupların sıra ortalamaları incelendiğinde baba eğitim düzeyi üniversite düzeyinde olan öğrencilerin (239.28) ile ortalamasının en yüksek olduğu ve bunu sırayla ilköğretim mezunu olanlar (234.3), lise mezunu olanlar (213.1) ve son olarak okuma yazma bilmeyenler (176.60) şeklinde takip etmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi eğitim düzeyleri arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Baba Eğitim Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Baba Eğitim Düzeyi	U	p
Olumlu Algılar	İlköğretim > Okuma yazma bilmiyor	1636.5	.026*
	Üniversite> Okuma yazma bilmiyor	2047.5	.011*

Tablo 11’de görüldüğü gibi toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda baba eğitim düzeyi ilköğretim seviyesinde olan öğrenciler ile baba eğitim seviyesi okuma yazma bilmiyor düzeyinde olan öğrenciler arasında, ilköğretim düzeyinde olanlar lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir. ($U= 1636.5$, $p<.05$). Yine aynı tabloda baba eğitim düzeyi üniversite mezunu düzeyinde olan öğrenciler ile okuma yazma bilmiyor düzeyinde olan öğrenciler arasında baba eğitim düzeyi üniversite mezunu olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir.

4.3.4. Anne Eğitim Düzeyine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algıları

Dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12

Anne Eğitim Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortanca	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
Olumlu Algılar	Okuma-Yazma	100	4.39	198.31	3	6.523	.09
	Bilmiyor						
	İlköğretim	195	4.57	229.21			
	Lise	93	4.68	237.07			
	Üniversite	63	4.68	243.70			
Olumsuz Algılar	Okuma-Yazma	100	3.00	205.91	3	3.869	.28
	Bilmiyor						
	İlköğretim	195	3.50	229.52			
	Lise	93	3.25	227.52			
	Üniversite	63	3.75	244.75			

Tablo 12 incelendiğinde, Kruskal Wallis testi sonucunda, toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar ($H=6.523$, $sd=3$ $p=.089$) ve toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar ($H= 3.869$, $sd=3$ $p=.276$) alt boyutlarında, anne eğitim düzeyi değişkenine yönelik istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4.3.5. Aile Gelir Düzeyine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri

Dördüncü Sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının aile gelir düzeyi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13

Aile Gelir Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

	Aile Gelir Düzeyi	N	Ortanca	Sıra Ort.	sd	X ²	p
Olumlu Algılar	0-800TL	101	4.36	193.04	3	12.817	.005*
	801-1500 TL	136	4.63	232.27			
	1501-3000TL	152	4.68	249.29			
	3001 üzeri	62	4.47	208.83			
Olumsuz Algılar	0-801TL	101	3.00	202.25	3	10.980	.012*
	801-1500 TL	136	3.00	212.17			
	1501-3000TL	152	3.87	251.59			
	3001 üzeri	62	3.50	232.29			

Tablo 13'den elde edilen bulgulara göre, gruplar arasında gözlenen farkın toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar ($H= 12.817$, $sd=3$, $p= .005$) ve toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar ($H= 10.980$, $sd=3$, $p=.012$) alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Araştırmanın birinci alt boyutunda grupların sıra ortalamaları incelendiğinde (249.29) sıra ortalaması ile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrencilerin en yüksek ortalamaya sahip olduğunu ve bunu sırayla gelir düzeyi 801-1500 TL arası olan öğrencilerin (232.27), daha sonra gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan öğrencilerin (208.83) ve son olarak gelir düzeyi 0-800TL arası olan öğrencilerin izlediği görülmektedir.

Araştırmanın ikinci alt boyutunda grupların sıra ortalamaları incelendiğinde ise (251.59) ile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrencilerin en yüksek ortalamaya sahip olduğunu ve bunu sırayla gelir düzeyi 3001 TL ve üzeri olan öğrencilerin (232.29) daha sonra 801-1500 TL arası olan öğrencilerin (212.17) ve son olarak gelir düzeyi 0-800 TL arası olan öğrencilerin izlediği görülmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar Tablo 14'de verilmiştir.

Tablo 14

Aile Gelir Düzeyine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Aile Gelir Düzeyi	U	p
Olumlu Algılar	800-1501 TL arası > 0-800 TL arası	5628.5	.017*
	1501-3000 TL arası > 0-800 TL arası	5758.0	.001*
Olumsuz Algılar	1501-3000 TL arası > 0-800 TL arası	6057.0	.004*
	1501-3000 TL arası > 801-1500 TL	8458.0	.008*

Tablo 14’de görüldüğü gibi toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda aile gelir düzeyi 801-1500 TL arasında olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 0-800 TL arasında olan öğrenciler arasında, aile gelir düzeyi 801-1500 TL olanlar lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir (U= 5628.5, $p<.05$).

Toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 0-800 TL arasında olan öğrenciler arasında, aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir (U= 5758.0, $p<.05$).

Toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar alt boyutunda ise aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 0-800 TL arasında olan öğrenciler arasında, aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir (U= 6057.0, $p<.05$).

Toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar alt boyutunda aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 801-1500 TL arasında olan öğrenciler arasında, aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir (U= 8458.0, $p<.05$).

4.3.6. TV İzleme Süresine Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri

Dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının günlük TV izleme süresi değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15

Günlük TV İzleme Süresine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

	Günlük TV İzleme	N	Ortanca	Sıra Ort.	sd	X ²	p
Olumlu Algılar	0-1 Saat	218	4.57	219.91	2	.956	.620
	2-3 Saat	129	4.57	230.42			
	3saat ve üzeri	104	4.52	233.27			
Olumsuz Algılar	0-1 Saat	218	3.25	223.23	2	3.961	.138
	2-3 Saat	129	3.75	243.41			
	3saat ve üzeri	104	3.00	210.21			

Tablo 15 incelendiğinde, Kruskal Wallis testi sonucunda, toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar ($H = .956$ $sd=2$ $p = .620$) ve toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar ($H = 3.961$ $sd=2$ $p = .138$) alt boyutlarında, günlük TV izleme süresi değişkenine yönelik istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4.3.7. İzlenen Program Türüne Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri

Dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının izlenen program türü değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16

İzlenen Program Türüne Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

	İzlenen Program Türü	N	Ortanca	Sıra Ort.	sd	X ²	p
Olumlu Algılar	Eğlence	216	4.57	230.59	3	1.519	.678
	Haber	126	4.52	218.20			
	Belgesel	43	4.42	212.21			
	Diğer	66	4.60	234.87			
Olumsuz Algılar	Eğlence	216	3.00	211.72	3	6.055	.109
	Haber	126	3.50	231.11			
	Belgesel	43	4.00	249.09			
	Diğer	66	3.50	247.93			

Tablo 16 incelendiğinde, Kruskal Wallis testi sonucunda, toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar ($H= 1.519$ $sd=3$ $p= .678$) ve toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar ($H= 6.055$ $sd=3$ $p= .109$) alt boyutlarında izlenen program türü değişkenine yönelik istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

4.3.8. Yaşanan Yere Göre Öğrencilerin Toplumsal Değer Algı Düzeyleri

Dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının yaşanan yer değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 17’de sunulmuştur.

Tablo 17

Yaşanan Yere Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis Testi Analiz Sonuçları

	Yaşanan Yer	N	Ortanca	Sıra Ort.	sd	X ²	p
Olumlu Algılar	Kırsal	59	4.57	217.18	1	.314	.575
	Şehir Merkezi	392	4.57	227.33			
Olumsuz Algılar	Kırsal	59	3.50	175.14	1	10.426	.001*
	Şehir Merkezi	392	3.50	233.66			

Tablo 17'den elde edilen bulgulara göre, gruplar arasında gözlenen farkın toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar alt boyutunda ($H= 10.426$, $sd=1$, $p= .001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Araştırmanın ikinci alt boyutunda grupların sıra ortalamaları incelendiğinde (175.14) sıra ortalaması ile kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan öğrencilerin daha düşük ortalamaya sahip olduğunu ve bunu şehir merkezinde yaşayan öğrenciler (233.66) izlediği görülmektedir.

Gruplar arası anlamlı farklılığın hangi eğitim düzeyleri arasında olduğunu anlamak için Mann Whitney U-Testi yapılmıştır. Bu testin sonucunda, sadece aralarında anlamlı fark olan düzeylere ilişkin sonuçlar Tablo 18'de verilmiştir.

Tablo 18

Yaşanan Yer Değişkenine Göre Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Değer Algı Düzeylerine İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	Yaşanan Yer	U	p
Olumsuz Algılar	Şehir Merkezi > Diğer	8563.0	.001*

Tablo 18'de görüldüğü gibi toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar alt boyutunda şehir merkezinde yaşayan öğrenciler ile kırsal alanda yaşayan öğrenciler

arasında, şehir merkezinde yaşayan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir ($U= 8563.0$, $p<.05$).

Çalışmanın bulgularına genel olarak bakıldığında, öğrencilerin toplumsal değer algıları hakkında bilgi sahibi olmak için uygulanan ölçekteki olumlu algılar alt boyutunda en yüksek ortalamaya sahip olan maddeler “Aile bizi kötü insanlardan ve durumlardan korur”, “Hem beden hem de ruh sağlığımızı korumalıyız” ve “Saygı ailede öğrenilir” maddeleridir. En düşük ortalamaya sahip olan maddeler ise “Güzellik her yerde bulunur fakat bunu görmek gerekir” ve “Güzellik insanların özenle yaptığı işlerdedir” maddeleridir.

Ölçeğin olumsuz algılar alt boyutunda ise en yüksek ortalamaya sahip olan madde “Karşımızdaki insanlar dürüst değilse biz de dürüst davranmayabiliriz”, en düşük ortalamaya sahip olan madde ise “İstediklerimizi elde etmek için her zaman dürüst davranmayabiliriz” maddesidir.

Yapılan analizler sonucunda ilkokul dördüncü sınıf öğrencileri toplumsal değer algılarının cinsiyet, anne eğitim düzeyi, günlük TV izleme süreleri ve izlenen program türüne göre anlamlı bir farklılık göstermezken; baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi ve yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bulunmuştur.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde elde edilen bulgular araştırmanın alt amaçları doğrultusunda incelenmiş ve tartışılmıştır.

5.1. Öğrencilerin Toplumsal Değer Algıları Dağılımına İlişkin Tartışma ve Yorumlar

Toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda yüksek ortalamaya sahip olan maddelerden bazıları “Ailemiz bizi kötü insanlardan ve kötü durumlardan korur.”, “Hem beden hem de ruh sağlığımızı korumalıyız.”, “Saygı ailede öğrenilir.”, “Sonunda zararlı çıkan biz olsak bile dürüstlükten ayrılmamalıyız.”, “İnsan önce kendisi dürüst olmalı ki karşısındaki de dürüst olsun” şeklindeki maddelerdir. Bu sonuçlardan hareketle öğrencilerin dürüstlük, saygı, sağlık ve aileye verilen önem değerlerini diğer değerlere göre biraz daha fazla önemsedikleri anlaşılmaktadır. Toplumsal değer algılarına yönelik olumsuz algılar alt boyutunda en düşük ortalamaya sahip olan maddeler ise 20 ve 21. maddeler olan “İstediklerimizi elde etmek için her zaman dürüst davranmayabiliriz.” ve “Bilimle sadece bilim adamları uğraşmalıdır.” maddeleridir.

Keskin, Öksüz, Gelen ve Yılmaz (2011) yaptıkları çalışmada öğrenciler genel olarak değer kazanım düzeyleri incelendiğinde, en düşük düzeyde kazanılan değer “dürüstlük” en yüksek düzeyde kazanılan değerler ise “kültürel değerleri koruma ve geliştirme”, “doğruluk” ve “özsaygı” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

Bireyin doğumdan itibaren toplumsal yaşamda aldığı roller, toplumsal yaşamın öne çıkardığı değerler, toplumun empoze ettiği roller gibi pek çok değişken, bireyin ahlaki gelişimine etki etmektedir (Kohlberg, 1969).

Yapılan araştırmada kültürel değerleri koruma ve geliştirme, doğruluk ve saygı gibi değerlerin yüksek düzeyde ortalamaya sahip olmasının nedeni, ülkemizin bu değerler konusunda daha hassas bir yapıya sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Bu bölgede insanların geleneklerine daha bağlı, kültürel bağlarının daha sıkı olduğunu, ailelerin çocuk yetiştirirken örf, adet ve gelenekler, doğru sözlü olma gibi konulara daha fazla önem verdiklerini, bu yüzden de uygulanan toplumsal değer algıları

ölçeğinde diğer değerlere oranla kültürel değerleri koruma, doğruluk gibi değerlerde daha yüksek ortalamaya sahip oldukları söylenebilir (Erkenekli, 2009).

Ayrıca Avrupa Toplumsal Araştırması veri tabanında yer alan Türkiye ile ilgili 600 değişkenden oluşan veri seti kullanılarak son dönemde yapılan bir çalışmada en çok önem verilen sosyal değerler, “kendini aşma” ve “muhafazakârlık” ; en az önem verilen temel değerler ise, “değişime açıklık” ve “kendini güçlendirme” olmuştur. Bunun yanında yardımseverlik, insan, doğa ve çevreye duyarlı olma, dürüstlük gibi değerlerde Türkiye’nin dahil olduğu değer araştırmalarında en fazla önem verilen değerler olarak gözlenmiştir (Özensel, 2007).

Yapılan araştırmada bilimsellik değeri en düşük ortalamaya sahip olan değerden biridir. Norris ve Philips’e (2003) göre öğrencilerin bilimsellik değerine karşı düşük ortalamaya sahip olmalarının nedeni bilimsel olan ile bilimsel olmayanın ayırt edilmesi konusunda güçlük yaşıyor olmalarıdır. Bu durumda fen okuryazarlığı açısından düşük bir düzeyde olmalarından kaynaklanabilir (Dani, 2009).

5.2. Öğrencilerin Toplumsal Değer Algılarının Bazı Değişkenlere Göre Farklılaşp Farklılaşmamasına İlişkin Tartışma Ve Yorumlar

Bu bölümde öğrencilerin toplumsal değer algılarının cinsiyet, kardeş sayısı, anne-baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi, günlük televizyon izleme süresi, izlenen program türü ve yaşanan yer değişkenlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına ilişkin tartışma ve yorumlara yer verilmiştir.

5.2.1. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Cinsiyet Değişkenine göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma ve Yorum

Araştırma bulguları incelendiğinde öğrencilerin toplumsal değer algılarının cinsiyet değişkenine göre her iki alt boyutta da anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Araştırma ile ilgili literatür incelendiğinde bulunan sonuca benzer çalışmalar olduğu görülmektedir.

Kabadağ ve Aladağ’ın (2010) araştırmasına göre farklı eğitim kurumlarına devam eden öğrencilerin, ahlaki yargı düzeyleri, devam ettikleri okul türleri, cinsiyet, okulöncesi eğitim durumları değişkenleri göz önüne alınarak incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen istatistiksel veriler incelendiğinde, farklı eğitim kurumlarına

devam eden öğrenciler arasında, cinsiyet değişkenine göre, öğrencilerin ahlaki yargı düzeyleri açısından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Cinsiyetin ahlaki yargı düzeyi konusunda farklılığa yol açacak önemli bir faktör olmadığı söylenmiştir.

Benzer bir çalışma da Özkaynak (1982) tarafından yapılmıştır. Ankara’da bir ilkokulda okuyan altı-on bir yaş grubundaki 80 çocuğun ahlak yargılarının gelişimini incelemiştir. Araştırma sonucunda, cinsiyetin ahlak yargısının gelişimi üzerinde etkili olmadığını belirtmiştir.

Özgüleç (2001) tarafından yapılan çalışmada ise, Ankara da bulunan sosyoekonomik düzeyi düşük semtlerden seçilen beş ilköğretim okulunun 7-11 yaşlarındaki 300 çocuk üzerinde yaptığı araştırmada ahlaki yargı gelişimini incelemiştir. Bulgulara göre doğum sırası ve cinsiyet değişkenleri ile çocukların ahlaki yargıları arasında önemli bir ilişki bulunmadığı belirtilmiştir.

Değerle ilişkisi kurulabilecek ve hatta bahsedilmeden geçilemeyecek konulardan birisi ahlaktır. Ahlak, değer ve eylem bileşkesinde oluşan bir olgudur. Yani ahlâk ne sadece değer ne de soyutlanmış bir eylem olmamakla birlikte bir ayağı değerlerde, diğer ayağı eylemedir. Buradan hareketle bazı düşünürler ahlakı “değer giydirilmiş eylem” olarak tanımlamaktadırlar. Bu tanım ahlakı sıradan eylemden ve felsefi bir yargıdan ayırır. Bireylerin sahip olduğu ahlak yargıları toplumsal değerlerin şekillenmesinde etkili bir rol üstlenir (Aydın, 2011).

Bununla birlikte Tola (2003), Kahveci ve Demirtaş’ın (2012) çalışmalarında da cinsiyet değişkeninin değer ve ahlaki yargı kavramları üzerinde anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Bu sonuçlar araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Bu çalışma sonucunda topladığımız veriler istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık göstermese de kız öğrencilerin dürüstlük ve dayanışma ile ilgili değerlerde erkek öğrencilere göre daha yüksek sıra ortalamasına sahip oldukları görülmektedir. Kız öğrencilerin bu değerlere erkek öğrencilere göre daha fazla önem vermesine toplumsal cinsiyet rolleri sebep olarak gösterilebilir. Erkek ve kız çocukların küçük yaşlarda oynadıkları oyunlara dikkat edildiğinde genel olarak erkek çocukların araba tamiri, spor oyunları ya da vurup kırma tarzında sert ve beceri gerektiren oyunlar oynadıkları görülmektedir. Kız çocukları ise daha çok sözel eğitim sağlayan, hikaye dinleme ve oyuncak bebeklerle oynama davranışlarını sergilemektedirler. Bu bebekleri çocukları gibi görüp onların sorunlarını dinlemeleri, empati kurabilme, bireye saygı duyma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır (Ruble ve Martin, 1998).

Dökmen (1999) yaptığı bir çalışmada kız öğrencilerin daha empatik, işbirliğine daha yatkın ve insani değerler konusunda da daha duyarlı olmalarında toplumsal cinsiyet rollerinin ve bu rollerin kazandırılması sürecindeki yetiştirilme farklılıklarının rolü olabileceğini düşünmektedir.

Empati becerisini geliştirebilen bireyler toplumsal değerlere uyum sağlama ve sosyalleşme konularında çok başarılı olabilir. Bireyin sosyal gelişimi, onun bireysel ve bencil eğilimlerini önler ve toplum duygusunun doğmasını sağlar. Başkalarıyla özdeşleşme sonucu doğan bu bütünleşme duygusuna empati adı verilir. Bu duygu biz şeklinde ifade edilir. Bu duygu sayesinde birey, toplumun inançlarını, değerlerini, amaçlarını özümser ve içselleştirir (Ergil, 1994).

5.2.2. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma ve Yorum

Bu çalışmada öğrencilerin toplumsal değer algılarının kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre 1-3 arası kardeşe sahip olan bireylerin tek çocuk olan ve 3'ten fazla kardeşe sahip olan bireylere göre toplumsal değer algıları açısından daha yüksek puanlara sahip oldukları görülmektedir. Araştırma ile ilgili daha önceki çalışmalarda elde edilen bulgular incelendiğinde bulunan sonuca benzer çalışmalar bulunmaktadır.

Kızıltepe, Uyanık, Özsüer ve Yaşar (2013) yaptıkları çalışmada 61-72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının kardeş sayısı değişkenine göre farklılaştığı görülmektedir.

İlğan, Karayiğit ve Çetin'in (2013) yılında yaptıkları çalışmada öğrencilerin kardeş sayısının başkalarının haklarına saygı boyutunu etkilediği ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, iki kardeşi olan öğrencilerin, ailede tek çocuk olan öğrencilere oranla, başkalarının haklarına saygı boyutuna ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Aile toplumun çekirdeği konumundadır. Her birey maddi ve manevi temel ihtiyaçlarını ilk olarak bu kurumdan temin eder. Ailede anne-baba ve diğer bireylerin çocukla olan diyalogu ve etkileşimi çocuğun davranışlarının şekillenmesinde etkili olur. Çocuğun sosyal açıdan sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için ebeveynlerin iyi birer rol model olmaları gerekmektedir. Çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar çok

önemlidir. Ebeveynlerin aşırı hoşgörü ve şımartıcı bir tutum sergilemesi yardımlaşma, paylaşma, fedakarlık gibi değerler açısından eksik bireyler yetişmesine, tam tersi olarak fazla ilgisiz ve umursamayan bir tavır takınmaları içine kapanık, fazlasıyla özgüven eksikliği yaşayan bireyler yetişmesine, tek çocuklu olmayan ailelerde çocuklardan birine diğerine göre daha fazla ilgi gösterilmesinin, az ilgi gören çocuğun ailesi konusunda tereddütler yaşayabilmesine, yeni bir kardeş geldiği takdirde kendisine karşı olan ilginin azalacağını düşünmesine neden olabilir. Bu tür sonuçlarda toplumsal değerlere verilmesi gereken önem konusunu tam olarak kavrayamayan, değerler açısından birçok eksik barındıran bireyler yetişmesine neden olabilir. Ebeveynler yetiştirdikleri ilk çocuktan itibaren bu tarz konuları önemsemedikleri takdirde sonraki çocuklar üzerinde de bu konularda titizlik göstermeleri beklenemez (Çağdaş ve Seçer, 2002).

Çocukların ileri dönemlerde gerek ahlaki gerekse sosyal açıdan gelişmesinde en önemli faktör aile olarak görülmektedir. Bu açıdan baktığımızda tek çocuklu ailelerin çocukları fazla şımartmadan, dengeli bir şekilde yetiştirmesi, birden fazla çocuğa sahip olan ailelerde ise aradaki dengeyi kurarak, yapılan işlerde kimsenin kimseden daha üstün olmadığını, aile bireylerinin hepsinin ayrı bir öneme sahip olduğunu hissettirerek arada herhangi bir soğukluk oluşmasına izin vermemeleri gerekmektedir (Aydın ve Akyol, Gürler, 2012).

Günümüzde artık annelerde en az babalar kadar iş yaşamındaki yerini almış olması, toplumda ayrılan ailelerdeki artış oranı, ailelerin çocuklara değer kazandırma etkililiğini azaltmıştır. Çalışan anne ve babalar yoğunluk ve stres yüzünden çocuklarına yeterli vakti ayıramadıkları için kendi değerlerini çocuklarına aktaramamaktadır. Bir de çocuk sayısı fazla olduğu düşünüldüğünde belirli bir süre sonunda değer öğretiminde bıkkınlık meydana gelebilmektedir. Aileler zamanla çocukların sergiledikleri davranışları kontrol edememeye başlamaktadır. Çocuklar ne ile ilgileniyor, oynadıkları bilgisayar oyunları ya da izledikleri TV programları ahlaki ve sosyal gelişimlerini ne yönde etkiliyor. Yoğun iş temposuna sahip olan aileler bu tarz konularda yeterli bilgiye sahip olamamaktadır. Modern toplumlarda son dönemlerde meydana gelen bu hızlı değişimler geleceğimizi şekillendirecek olan çocuklarımızı daha iyi değerlerle donatmamızı engellemekte, geleceğimizi huzurlu bir ortam yerine kaos ortamına doğru sürüklemektedir (Alpöge, 2011).

Kardeş sayısı 1-3 arası olan öğrencilerin toplumsal değerlere daha hakim bireyler olarak karşımıza çıkmasının sebebi evde sürekli aktif olan bir iletişim ağı

olmasından kaynaklanıyor olabilir. Kişi haklarına saygı duymayı öğrenme, birlikte çalışabilme, paylaşmayı öğrenme gibi değerlerin tek çocuk olmayan bireylerde daha fazla gelişmiş olabileceği yorumu yapılabilir.

Cloninger (1994) işbirliği yapıp, hayatı aynı sosyal çevrede ya da aile ortamında paylaşıp insanların hoşgörülü, empati yeteneği olan, yararlı, sevecen ve erdemli insanlar olduğunu söylemiştir.

Yüksel, Bağcı ve Vatansever'in (2013) ilköğretim son sınıf öğrencilerinin ilköğretim programlarında yer alan demokratik değerleri günlük yaşamlarında gösterme düzeylerinin incelenmesini amaçlayan çalışmada ailedeki birey sayısının demokratik davranışları gösterme düzeylerinde bir farklılık meydana getirmediği saptanmıştır.

5.2.3. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Baba Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma ve Yorum

Araştırmada öğrencilerin toplumsal değer algılarının baba eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Buradaki farklılık baba eğitim düzeyi ilköğretim seviyesinde olan öğrencilerle, baba eğitim düzeyi okuma yazma bilmiyor seviyesinde olan öğrenciler arasında, baba eğitim düzeyi ilköğretim seviyesinde olanlar lehine, baba eğitim düzeyi üniversite seviyesinde olan öğrencilerle, okuma yazma bilmiyor seviyesinde olanlar arasında ise üniversite seviyesinde olanlar lehine olarak görülmektedir.

Tola (2003) ilköğretim beşinci sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile anne- baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacı ile yapmış olduğu araştırmaya 100'ü kız, 100'ü erkek olmak üzere toplam 200 çocuk dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, çocukların ahlak yargılarıyla baba eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Durualp ve Durualp'in (2012) ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarına devam eden çocukların evrensel değerlere yönelik tutumlarının belirlenmesini ve bazı sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesini amaçlayan çalışmalarında anne ve babası üniversite mezunu olan öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutum puan ortalamaları diğer eğitim düzeylerine göre anlamlı şekilde farklı bulunmuştur.

Türk ve Nalçacı'nın (2011) çalışmalarında ebeveynlerin öğrenim düzeyi ile çocukların değerleri öğrenme düzeyleri arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucuna

varmışlardır. Ebeveynlerin öğrenim düzeylerinin yükselmesi ile deneyimlerini, bilgi birikimlerini ve kültürlerini çocuklarına aktarabilmeleri sonucunda çocukların değerleri edinim düzeyleri yükseliş göstermektedir.

Bu bulgular baba eğitim düzeyinin bireyin değerleri öğrenme, toplumsal değerlere sahip çıkma ve bu değerleri davranış haline getirme konusunda önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Zamanla meydana gelen değerler toplumu ayakta tutan temel yapıtaşlarıdır. Diğer toplumlardan farkını ortaya koyan değerleri kaybeden bir toplum sosyal kontrol aracını yitirmeye başlamış demektir. Toplumda geri dönüşü olmayan derin yaralar açılmaması için değerler iyi benimsenmeli ve gelecek nesillere öğretilmesi hususunda büyük çaba harcanmalıdır. Bunu sağlama konusunda en büyük görev aile ve okullara düşmektedir. Aile ve okul çocukların bencillik duygularını yok etme, paylaşmayı sevme ve birlikte çalışmaktan zevk alan bireyler olarak yetiştirme konusunda çocuklara yardımcı olmalıdır (Bolay, 2007). Doğru bilgiye sahip olan, çocuk yetiştirme konusunda daha bilinçli olan ebeveynler günlük hayatta insanlarla kurulacak olan iletişim konusunda çocuklarını daha donanımlı yetiştirir ve çocukların kendi değerlerini seçme konusunda özgür davranmalarına izin verir. Değer seçiminde ve değerlerin davranış haline getirilmesi sürecindeki temel amaç, çocukların değer sistemlerini seçme aşamasında onlara yardımcı olmak, kendi ahlaki yargı sistemini oluşturmak isteyen çocuklara yol gösterici olmaktır (De Ruyter, 2002). Daha eğitilmiş olan anne ve babaların değerler konusundaki bilgi ve deneyimlerini çocuklarına başarılı bir şekilde aktarabileceği bilindiğinden bu farklılık değer sistemlerini seçme ve ahlaki yargı sistemi oluşturma aşamalarında da çocuğun daha sağlıklı seçimlere yönelmesine yardımcı olacaktır. Kaldırım (2003) öğrencilerin anne-baba eğitim düzeyleri yükseldikçe demokrasi kavramını daha iyi anladıklarını, bu durumun demokratik değerlerin öğrenimi konusunda öğrencilere kolaylık sağladığını belirtmektedir.

Atasoy (1997) ilköğretimde öğrencilerin anne ve baba öğrenim düzeylerinin demokratik tutum geliştirmeleri konusunda önemli etkenlerden biri olarak görüldüğünü düşünmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin toplumsal değer algılarının anne eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Ancak sıra ortalamalarına bakıldığında anne eğitim düzeyi üniversite mezunu olan öğrencilerin toplumsal değer algılarının daha yüksek olduğu, bunu sırayla lise ve ilkokul mezunu olanların takip ettiği gözlenmiştir. Çakır'ın (1999) yaptığı çalışmada annesi hiç okul bitirmeyen öğrenci grubunun değer sıralaması ile annesi ortaokul ve üniversite mezunu

olan; annesi ilkököl mezunu olan grupla annesi ortaokul ve üniversite mezunu olan; annesi lise mezunu olan grupla annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin değer sıralamaları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur.

5.2.4. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Aile Gelir Düzeyi Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada toplumsal değer algılarının aile gelir düzeyi değişkenine göre iki alt boyutta da anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutunda aile gelir düzeyi 801-1500 TL düzeyinde olan öğrencilerle, aile gelir düzeyi 0-800 TL düzeyinde olan öğrenciler arasında aile gelir düzeyi 801-1500 TL olan öğrenciler lehine anlamlı farklılık gözlenmiştir. Yine aynı alt boyutta aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 0-800 TL düzeyinde olan öğrenciler arasında aile gelir düzeyi 1501-3000 TL düzeyinde olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık gözlenmektedir.

Araştırmanın toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar alt boyutunda ise aile gelir düzeyi 1501-3000 TL düzeyinde olan öğrencilerle, aile gelir düzeyi 0-800 TL düzeyinde olan öğrenciler arasında aile gelir düzeyi 1501-3000 TL düzeyinde olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir. Yine aynı alt boyutta aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrencilerle, aile gelir düzeyi 801-1500 TL düzeyinde olan öğrenciler arasında aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Literatürde benzer çalışmalar incelendiğinde; Tola'nın (2003)'te yaptığı ahlaki yargı ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan çalışmada çocukların ahlaki yargılarıyla aile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. Bu çalışma araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Gelen, Yılmaz ve Kurtulmuş, Yılmaz ve Gelen'in (2010) "İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyleri ile sosyal bilgiler dersinde kazandıkları değerleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi" isimli araştırmaları sonucunda, öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri ile değer kazanım düzeyleri arasında pozitif yönlü zayıf bir ilişki tespit edilmiştir.

Literatürde araştırma bulguları ile zıt yönde sonuçlar veren çalışmalarda mevcuttur. Bunlardan bazıları şu şekildedir;

Akbaş'ın (2004) çalışmasında, öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri bakımından yardımsever olma ve işbirliği değerleri arasında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Bir başka deyişle, öğrencilerin dayanışma değeri kapsamında değerlendirilen yardımsever olma ve işbirliği gibi değerleri sosyoekonomik düzeyin artması ya da azalmasından etkilenmemektedir. Baydar (2009) ise, öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri dayanışma değeri bakımından öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür.

Bu bulgular aile gelir düzeyinin öğrencilerin toplumsal değer algıları konusunda önemli bir etken olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle genel tabloya baktığımızda aile gelir düzeyi orta seviyelerde olan aile bireylerinin toplumsal değer algıları daha yüksek iken 0-800 TL arası ve 3001 TL ve üzeri olarak uç noktalarda kalan öğrencilerin toplumsal değer algıları konusunda daha aşağılarda kaldığı görülmektedir. Bu sonuç orta sınıf ailelerin toplumsal değerler konusunda daha hassas olduğunu, gelir düzeyi belirli bir sınırın altında kalan ya da üstüne çıkan ailelerde ise içinde bulunulan zor durum ya da aşırı rahatlığın etkisiyle toplumsal değerlerin göz ardı edilebildiği yorumu yapılabilir.

Aile gelir düzeyi düşük olan bireyler, bu durumlarından başka insanları sorumlu tuttukları için, diğer insanlara karşı acıma, dostluk, hoşgörü gibi değerleri kaybetmiş olabilirler. Bunun yanında kendi gibi zor durumda olan insanların halinden anlamaları ve onlara karşı yardımsever olmaları ve o insanlarla işbirliği içinde olmaları empati yapma becerilerinin gelişmesine yardımcı olmuş olabilir. Gelir düzeyi yüksek olan insanlarda, rahatlık ve yaşam standartlarının artması ile birlikte dış dünyayla olan ilişkilerini koparmış, toplumla ilgili herhangi bir kaygısı olmayan bireylere dönüşmüş olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Bu durum zamanla acıma, yardımseverlik gibi değerleri kaybetmelerine neden olabilir. Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkılı (2008) yardımseverliği, sorumluluğu ve dürüstlüğü içeren iyilikseverlik değer tercihlerinin alt sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerde daha öncelikli olduğunu belirlemiştir. Ayrıca Dereli ve Aypay (2012) yılında yaptıkları çalışmada araştırma bulgularıyla benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

5.2.5. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının TV İzleme Süresi Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma ve Yorum

Araştırmada toplumsal değer algılarının günlük televizyon izleme süresi ve izlenen program türü değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Akşit ve Dönmez'in (2011) ilköğretim öğrencilerinin kitle iletişim araçlarını kullanmaya yönelik tutumlarını belirleme amacıyla yaptığı çalışmada veriler analiz edildiğinde televizyonun araştırmaya katılan öğrenciler tarafından en çok takip edilen kitle iletişim aracı olduğu, günde daha çok 1-2 saat izlendiği ve daha çok dizilerin takip edilmesi dikkat çekicidir. Öğrencilerin ekranda sunulan programları daha çok eğlenme amaçlı tükettiği tespit edilmiştir. Bu bulgular araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

5.2.6. İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencileri Toplumsal Değer Algılarının Yaşanan Yer Değişkenine Göre Değişip Değişmediğine İlişkin Bulgularla İlgili Tartışma Ve Yorum

Araştırmada toplumsal değer algılarının yaşanan yer değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılığın kırsal yerleşim yerinde yaşayan öğrenciler ve şehir merkezinde yaşayan öğrenciler arasında, şehir merkezinde yaşayan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

Literatürde benzer çalışmalar incelendiğinde; Onay, Egüz ve Ünal'ın (2015) yılında yaptıkları çalışmada hayatının önemli kısmını şehir merkezinde geçiren öğretmen adaylarının empati algıları diğer öğrencilere göre en yüksek olup, hayatının önemli kısmını köyde geçiren öğretmen adaylarının empati algılarının diğer öğrencilere göre en düşük olduğu görülmektedir sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla yerleşim yerinin büyük olmasının, öğretmen adaylarının empati algılarını da olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Bu bulgular bireylerin yaşadıkları yerin toplumsal değer algılarına yönelik düşünceleri üzerinde önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Daha kalabalık yerleşim yerlerinde yaşayan bireyler sürekli farklı insanlarla iç içe olduğu için farklılıklara saygı duyma, empati kurabilme vb. değerler konusunda kırsal kesimlerde yaşayan bireylere göre daha anlayışlı ve açık olabilirler. Değerler her insanın yaşadığı çevre ve deneyimleri ile yakından ilgilidir (Balat ve Dağal, 2006).

Araştırmalara göre empati kurma becerisinin yapılan bir işte işbirliği sağlama ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca kişiler arasında var olan iletişimi kolaylaştırdığı bilindiği için, empatik becerileri arttırıp daha verimli iletişim sağlamak amacıyla çeşitli meslek mensuplarına empati eğitimi verilmektedir (Devito, 1995). Empati kurabilme yeteneği olan kişiler, empati kuramayan kişilere göre arkadaşlık ilişkileri kurma ve bu ilişkiyi geliştirme konusunda daha başarılı olurlar, diğer insanlarla iyi geçinirler, daha az kavga ederler ve daha fazla paylaşımcıdırlar (Özbek, 2004). Bütün bunların yanında empati geliştirme becerisinin agresif davranışların azalmasını sağladığı bilinmektedir (Huneryarger, 1967). Empati kavramının kendini açma, içinde yaşanan topluma uyum sağlama, sosyal çevreye karşı duyarlılık ve topluma uyum ile pozitif ilişkisi vardır. Yani diğer insanlara duygu ve düşüncelerini iyi ifade edebilen, topluma uyumlu ve sosyal duyarlılığı yüksek olan kişiler aynı zamanda empati kurma becerisine de sahiptirler (Özbek, 2004).

Furnham'ın (1984) üç ayrı kültürü karşılaştırmak için yaptığı bir araştırmada, Güney Afrikalıların eşitlik, barış, uzlaşma, ulusal güvenlik ve sosyal tanınma; Avrupalıların ise dostluk, olgun sevgi, estetik, aile güvenliği ve heyecanlı bir yaşam değerlerine daha çok önem verdiği, Hintlilerin ise iki gruptaki değerleri ortalama olarak benimsediği görülmüştür. Furnham araştırma sonuçlarını üç ayrı kültürün tarihi, kültürel, sosyo politik yapısı ve gereksinimleri ile açıklamaktadır. Değerler, bir yandan bilişsel süreçleri, bireysel tutum ve davranışları etkilerken, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunmakta ve onları yansıtmaktadır.

Hines'in (2008) değerlerle ilgili yaptığı çalışmada ise toplumların benimsedikleri değer algılamalarının farklı değişkenlere göre birbirlerinden farklılaştığı görülmektedir. Bu çalışmada, dünya, ekonomik gelişmişlik açısından birinci dünya, ikinci dünya ve üçüncü dünya diye ayrılmıştır. Bu ayrıştırmaya göre, üçüncü dünyanın değerleri yaşamsal ihtiyaçlar, otoriteye bağlılık, dini bağlılık, iş ahlâkı, büyük aile ile güçlü ailevi bağları, iyi ile kötünün sınırları ve ebeveyne saygıdır. İkinci dünya modern değerler üzerinde durmaktadır. Bunlar başarı, bilim ve teknolojiye aşırı güven, bürokrasiye bağlılık, iş hayatı, paranın değerlendirilmesi, determinasyon ve çocuk-ebeveynin birbirine olan ihtiyacıdır. Gelişmekte olan değerleri ise kadınların güçlenmesi, etik tüketim anlayışı, toplumsal serbestlik ve şeffaflık olduğu görülmüştür. Birinci dünyanın değerleri ise, kendini ifade etme, kişisel sorumluluk ve karar verme, hoşgörü, hayal gücü, yaşamsal denge, ekoloji, sağlıklı yaşam ile özgür seçim olarak belirlenmiştir.

Bu farklılık gerek yaşam biçimleri gerekse içinde bulunulan sosyoekonomik durumlardan kaynaklanıyor olabilir. Birey çoğu davranışı farkında olmadan içinde bulunduğu toplumun var olan kültürü aracılığıyla öğrenir. Bu yüzden değerlerin öğretiminde kullanılan en güçlü aracın örtük program olduğunu söylenmektedir. (Welton ve Mallan, 1999, Akt. Berkant ve Sürmeli, 2013)

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların genel bir değerlendirmesi yapılmış ve bu değerlendirmeler ışığında toplumsal değer algıları konusunda uygulamaya yönelik ve ileride bu konuda yapılacak çalışmalara ilişkin öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuçlar

İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algılarının bazı değişkenlere göre değişip değişmemesi ile ilgili araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- 1) Bu araştırmada öğrencilerin genel olarak en fazla önem verdikleri değerler dürüstlük, saygı, aile sevgisi ve sağlıklı olmaya önem verme değerleridir. En az önem verdikleri değerler ise duyarlılık, bilime verilen önem ve bir işi yaparken özenli davranma değerleridir.
- 2) Kız öğrencilerin toplumsal değer algıları, erkek öğrencilere göre daha yüksek çıkmış olmasına rağmen ilkökul dördüncü sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre toplumsal değer algılarının anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur.
- 3) Dördüncü sınıf öğrencilerinin 1-3 kardeşe sahip olma durumuna göre toplumsal değer algıları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Değişkenlerin sıra ortalamalarına bakıldığında en yüksek 1-3 kardeşe sahip olan öğrenciler, ikinci olarak 3'ten fazla kardeşe sahip olan öğrenciler ve son olarak tek çocuk olan öğrenciler şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu anlamlı farkın kardeş sayısı 1-3 arasında olan öğrenciler ile 3'ten fazla olan öğrenciler arasında 1-3 kardeşe sahip öğrenciler lehine, kardeş sayısı 1-3 arasında olan öğrenciler ile tek çocuk olan öğrenciler arasında yine 1-3 kardeşe sahip olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.
- 4) Dördüncü sınıf öğrencilerinin baba eğitim düzeyi üniversite mezunu olma durumuna göre toplumsal değer algıları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Değişkenlerin sıra ortalamalarına bakıldığında en yüksek sıra ortalamasını

baba eğitim düzeyi üniversite, ikinci olarak ilkokul, üçüncü olarak lise ve son olarak okuma-yazma bilmiyor düzeyinde olan öğrenciler oluşturmaktadır. Bu anlamlı farkın baba eğitim düzeyi üniversite seviyesinde olan öğrenciler ile okuma-yazma bilmiyor düzeyinde olan öğrenciler arasında, baba eğitim düzeyi üniversite seviyesinde olanlar lehine, baba eğitim düzeyi ilkokul ve okuma-yazma bilmiyor seviyesinde olanlar arasında ise baba eğitim düzeyi ilkokul seviyesinde olanlar lehine olduğu görülmektedir.

- 5) Dördüncü sınıf öğrencilerinin anne eğitim düzeyine göre toplumsal değer algıları anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
- 6) Dördüncü sınıf öğrencilerinin aile gelir düzeyine göre toplumsal değer algıları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Toplumsal değerlere yönelik olumlu algılar alt boyutu için değişkenlerin sıra ortalamalarına bakıldığında en yüksek sıra ortalamasını aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler almıştır. Bunu sırasıyla aile gelir düzeyi 801-1500 TL arası, 3001 TL üzeri ve 0-800 TL arasında olanlar takip etmiştir. Bu anlamlı farkın aile gelir düzeyi 801-1500 TL arasında olanlar ile 0-800 TL olanlar arasında, aile gelir düzeyi 801-1500 TL arasında olanlar lehine, aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olanlar ile 0-800 TL olanlar arasında aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olanlar lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

Toplumsal değerlere yönelik olumsuz algılar alt boyutu için sıra ortalamalarına bakıldığında ise en yüksek sıra ortalamasını yine aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olanların aldığı görülmektedir. Bunu sırasıyla aile gelir düzeyi 3001 TL üzeri, 801-1500 TL arası ve 0-800 TL arası olan aileler takip etmiştir. Bu anlamlı farkın aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler ile 0-800 TL arasında olan öğrenciler arasında, aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler lehine, aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler ile 801-1500 TL arasında olan öğrenciler arasında ise yine aile gelir düzeyi 1501-3000 TL arasında olan öğrenciler lehine olduğu görülmektedir.

- 7) Dördüncü sınıf öğrencilerinin televizyon izleme sürelerine göre toplumsal değer algıları anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

- 8) Dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algıları izlenen program türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.
- 9) Dördüncü sınıf öğrencilerinin yaşadıkları yer şehir merkezi olma durumuna göre toplumsal değer algıları anlamlı bir farklılık göstermiştir. Değişkenlerin sıra ortalamalarına bakıldığında şehir merkezinde yaşayan öğrencilerin, kırsal alanda yaşayan öğrencilerden daha yüksek sıra ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Bu farklılığın şehir merkezinde yaşayan öğrenciler ile kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan öğrenciler arasında, şehir merkezinde yaşayan öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir.

6.2. Öneriler

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara dayalı olarak ileride değerler ile ilgili yapılacak araştırmalara yönelik öneriler bu bölümde sunulmuştur.

6.2.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Yapılan bu araştırma sonucunda öğrencilerin dürüstlük, duyarlılık ve güzelliklerin farkında olma değerleri konusunda zayıf oldukları görülmektedir. Bu değerlerin benimsenmesi ve davranış haline getirilmesi için öğretmen ve velilerin örnek olay vb. yöntemler kullanarak öğrencilerin bu değerler konusunda daha dikkatli olmalarını sağlamaları yararlı olacaktır.
- Araştırma sonucunda öğrencilerin izledikleri program türleri ile toplumsal değer algıları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Yayınlanan program türleri konusunda bir düzenleme yapılarak öğrencilerin zayıf oldukları belirlenen duyarlılık, bilime önem verme, güzelliklerin farkında olma gibi değerler konusunda daha bilinçli hale gelmeleri sağlanabilir.
- Anne-baba eğitim düzeyi okuma-yazma bilmiyor düzeyinde olan öğrencilerin toplumsal değer algılarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Anne-baba değerlerin kazanılması sürecinin temel taşlarından birisidir. Bu yüzden anne-babası okuma yazma bilmiyor durumda olan öğrencilerin velilerine temel toplumsal değerleri çocuklarına nasıl kazandırabilecekleri hususunda yardımcı olunabilir. Daha bilinçli veliler daha bilinçli öğrenciler yetiştirilmesini sağlayacaktır.

- Duyarlılık, bilime önem verme ve bir işi yaparken özen gösterme gibi değerler öğrencilerde düşük düzeyde gözlenen değerler olarak görülmektedir. Bu değerler biraz daha okulların kazandırması gereken değerlerdir. Buradan hareketle var olan ilköğretim programlarının çok fazla etkili olmadığını görülmektedir. Bu programların daha etkili ve işlevsel olarak hazırlanması, bu değerlerin daha yüksek ortalamalara sahip olması sağlayacaktır.

6.2.2. Yapılacak Olan Yeni Çalışmalara İlişkin Öneriler

- Bu çalışma sadece devlet okullarında eğitim gören dördüncü sınıf öğrencilerinin toplumsal değer algılarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Özel okullarda da aynı çalışma yapıp, devlet okullarıyla arasındaki farklar ya da benzerlikler tespit edilebilir.
- Kişisel bilgi formunda yer alan değişkenler zenginleştirilerek toplumsal değer algıları üzerinde etkisi olan diğer etmenler de tespit edilebilir.
- Araştırmada elde edilen sonuçlar dikkate alınarak toplumsal değer algılarının istenen yönde olmasını olumsuz şekilde etkileyen faktörler en az düzeye indirilerek deneysel bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba-Altun, S. (2003). Eğitim yönetimi ve değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 7–18.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 9-27.
- Akşit, F. ve Dönmez, B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin medyayı kullanmaya yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Alpöge, G. (2011). *Okul öncesinde değer eğitimi*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Arslan, Z. Ş. ve Yaşar, F. T. (2007). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1 (1), 8-11.
- Aslan, M. (2011). *İlköğretimde karakter eğitimi ve öğrencilere kazandırılması gereken değerler*. Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Atasoy, A. (1997). *İlköğretim ikinci kademedeki demokrasi eğitimi ve ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19), 39-45.
- Aydın, M. Z., ve Güler, A. Ş. (2012). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi* (3. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bağcı, E. (2013). *Çocuk edebiyatı ürünleriyle çocuklar için yazılmış eserlerin değerler eğitimi bağlamında karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Balat, G. U., ve Dağal, A. (2006). *Okul öncesi dönemde değerler eğitimi etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Balcı, F. A., ve Yanpar, Y. T. (2010). İlköğretim öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90
- Başaran, İ. E. (1992). *Yönetimde insan ilişkileri*. Ankara: Gül Yayınevi.
- Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanan sorunların değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Bazarkulov, S. (2008). *Değer öğretimi ve dinden öğrenme*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Belet, Ş. D. (1999). *İlköğretim kurumlarında uygulanan hayat bilgisi programının değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Berkant, G. H., Sürmeli, Z. (2013). Sosyal bilgiler dersindeki değerleri kazandırmada öğretmenlerin güçlük yaşama durumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(1), 334-348.
- Bilgin, N.(1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bolay, S. H. (2007). Değerlerimiz ve günlük hayat. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 1(1), 12-19.
- Bostrom, K. L. (1999). *The Value able child, teaching values at home and school*. Illinois. Addison Wesley Educational Publishers Inc.
- Bulut, I. (1993). *Ruh hastalığının aile işlevlerine etkisi*. Ankara: Başbakanlı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.
- Bulut, S. (2011). *Atasözlerinin değerler eğitimindeki yeri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö. ve Köklü, N. (2012). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Cloninger, C. R. (1994) The temperament and character Inventory (TCI). *A guide to its development and use*. Washington University, St Louis: Center for Psychobiology of Personality.
- Cooper, B. (2010). In search of profound empathy in learning relationships: understanding the mathematics of moral learning environments. *Journal of Moral Education*, 39(1), 79-99.

- Çağdaş, A. ve Seçer, Z. (2002). *Çocuk ve ergende sosyal ve ahlak gelişimi*. Arı, R. (Ed.), Ankara: Nobel Yayınevi.
- Çakır, A. (1999). *Sınıf öğretmenliği bölümüne devam eden öğrencilerin değer sıralamalarının bazı değişkenlerle olan ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. İnönü Üniversitesi. Malatya
- Çelikkıran, A. (1995). İnsan, çevre, eğitim. *Eğitim Yönetimi Dergisi*, 1(4), 1.
- Çubukçu, Z. (2012). İlköğretim öğrencilerinin karakter eğitimi sürecinde örtük programın etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1513-1534
- Dani, D. (2009). Scientific literacy and purposes for teaching science: a case study of lebanese private school teachers. *International Journal of Environmental & Science Education*, 4(3), 288-299.
- Dereli, E. ve Aypay, A. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinin empatik eğilimleri ve işbirliği yapma karakterlerinin insani değerlerini yordaması ve bu özelliklerinin incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 12(2), 1249-1270.
- Deveci, H. ve Selanik, A. T. (2009). İlköğretim öğrencilerinin günlüklerine göre günlük yaşamda değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 167-181.
- Devito, Joseph A.(1995). The interpersonal communication book. Harper Colins College Publishers.
- Dilmaç, B. (1999). *İlköğretim öğrencilerine insanî değerler eğitimi verilmesi ve ahlaki olgunluk ölçeği ile eğitimin sınanması*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H. ve Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16),69-91.
- Doğan, İ. (1996). *Sosyoloji, kavramlar ve sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. C. Öztürk.(Ed.), Ankara: Pegem A Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (1999). Bem cinsiyet rolü envanteri kadınsılık ve erkeksilik özellikleri türkçe formunun psikometrik özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7(1), 27-40.
- Durualp, E. ve Durualp, E. (2012). İlköğretim ikinci kademedeki öğrenim gören öğrencilerin evrensel değerlere ilişkin tutumların incelenmesi. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi*, 5(4), 484-499.

- Ekşi, H. (2003). Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 79-96.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1996). *Eğitim psikolojisi: gelişim, öğrenme, öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisine giriş (eğitim ve toplum)*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Erkenekli, M. (2009). *Türkiye’de sosyoekonomik statü (SES) gruplarına göre temel değerlerin farklılaşması*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Furnham, A. (1984). Value systems and anomie in three cultures. *International Journal of Psychology*, 19, 565-579.
- Gelen, İ., Yılmaz, A., ve Kurtulmuş, M. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyoekonomik düzeyleri ile değerleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(14), 237-246.
- Germaine, R. W. (2001). *Values education influence on elementary students self-esteem*. Unpublished doctor's thesis, University of San Diego, USA.
- Göz, K. (2004). Toplumsal değerler bağlamında yaşama hürriyeti. *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 85-101.
- Gündüz, M. (2015). *Değerler eğitimi*. Ankara: Maya Yayıncılık.
- Günindi, Y. ve Giren, Y. Ş. (2011). Aile kavramının değişim süreci ve okul öncesi dönemde ailenin önemi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 349-361.
- Gürakar, L. (1991). *İntihar ve aile işlevselliği*. Yayınlanmamış uzmanlık tezi, H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu, Ankara.
- Halstead, J. M., & Taylor, J. M. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Haralambos, M. (1987). *Sociology: Themes and Perspective*. London: Bell & Hyman.
- Hines, A. (2008). Global trends in culture, infrastructure and values. *Futurist*, 42 (5), 18-23.
- Hökelekli, H., ve Gündüz, T. (2007). Üstün yetenekli çocukların değer yönelimleri ve eğilimleri. R. Kaymakcan ve diğerleri(Ed.), “*Değerler ve Eğitimi*” *Uluslararası Sempozyumu*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Dergisi*, 6 (18), 4-10.

Huneryager, S.G. and Heckman, I.L. (1967). Human relation in management. South-Western Publishing Company.

<http://www.ncert.nic.in/departments/nie/depfe/Final.pdf> Erişim tarihi: 28.02.2015

http://www.surfnature.eu/uploads/media/thematic_booklet_enviromental_education.pdf Erişim Tarihi: 28.02.2015

İlğan, A., Karayiğit, D., ve Çetin, B. (2013). Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 97-118.

İşcan, D. C. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkiliği*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kabadağ, A., ve Aladağ, S. K. (2010). Farklı ilköğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin ahlaki gelişimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 879-898.

Kağıtçıbaşı, Ç., ve Kuşdil, M. E. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 15(45), 59-76.

Kahveci, G., ve Demirtaş, Z. (2012). İlköğretim okulu altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algıları. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 2(2), 52-61.

Kaldırım, E. (2003). *İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2011). Din kültürü ve ahlâk bilgisi programları ve öğretmenlerine göre değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(21), 27-51.

Keskin, Y., Öksüz, Y., Gelen, İ., ve Yılmaz, B. H. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin bazı evrensel değerleri kazanım düzeylerinin karşılaştırılması (Samsun ili örneği). *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2012, 31(2), 351-374.

Kızılcıkelik, S., ve Erjem, Y. (1994). *Açıklamalı sosyoloji terimler sözlüğü*. Ankara: Atilla Kitabevi.

Kızıltepe, G., Uyanık, Ö., Özsüer, S., ve Can-Yaşar, M. (2013). 61-72 aylık çocukların demokratik tutum ve davranışlarının anne görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 17, 227-244.

- Kohlberg, I. (1969). 'Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization in D. Goslin (Ed.) Handbook of Socialization. New York. Rand McNally, 347-480.
- Langdon, S. W. (2007). Conceptualization of respect: qualitative and quantitative evidence of four (five) themes. *The Journal of Psychology*, 141(5), 469-484.
- MEB. (2005). *İlköğretim 1., 2. ve 3.sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve öğretmen kılavuzu*. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2009). *İlköğretim Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. MEB Yayınları: Ankara.
- Memiş, A., ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf öğretmenlerinin değer yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8(20), 123-145.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2004). *Tebliğler dergisi*. Ankara: MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı, 67 (2563)
- Milli Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2010/53 sayılı Genelge, Ankara, 2010.
- Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü, Değerler Eğitimi Kılavuzu, 2012.http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/34/36/974348/dosyalar/2013_03/01051825_deerlereitimiklavuzu.pdf (20.12.2013)
- Milli Eğitim Bakanlığı
http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/10/05/743046/dosyalar/2013_02/24015229_deerlereitimiynergisi.pdf (20.12.2013)
- Norris S. P. ve Phillips, L. M. (2003). How literacy in its fundamental sense is central to scientific literacy. *Science Education*, 87, 224-240.
- Onay, İ., Egüz, Ş., ve Ünal, A. (2015). Öğretmen adaylarının empatik eğilimlerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 564-572.
- Önder, M. (2011). *Din ve temel değerler. değerler eğitimi sempozyumu bildiri özetleri*. 26-28 Ekim 2011. Eskişehir: Osman Gazi Üniversitesi, 164- 165.
- Özbek, F. M. (2004). Toplumsal yaşamda empati. *Sosyal Bilimler E-dergisi*, 1.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3) 217-239.
- Özensel, E. (2007). *Kültürün popülerleşen bir alanı: popüler kültür, kültür sosyolojisi*. (Ed. K. Alver ve N. Doğan), Ankara: Hece Yayınları.

- Özgüleç, F. (2001). *7-11 yaşlarındaki çocukların ahlaki yargılarının gelişimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- Özkaynak, B. (1982). *Teğmen Kalmaz İlkokulu'na devam eden altı- onbir yaş grubu çocukların ahlak yargılarının gelişimi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özmete, E. (2007). Effect gender on the value perception of the young: A case analysis. *College Student Journal*, 41(4), 859- 871.
- Ravinger, R. (2006). *Value-based education for human development eritrean perspective*. Essays in Education. USA: South Carolina.
- Revell, L. (2002). Children's responses to character education. *Educational Studies*, 28 (4), 421-431.
- Rokeach, Milton. (1973). *The Nature of human values*. New York: The Free Pres.
- Ruble, D. N., & Martin, C. L. (1998). Gender development. In W. Damon & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of child psychology*, (Vol. 3). *Social, emotional and personality development* (pp. 933–1016). New York: Wiley.
- Ruyter, D. J. (2002). The right to meaningful education: The role of values and beliefs. *Journal of Beliefs and Values*, 23(1), 33-42.
- Ryan, K., & Bohlin, K. (1999). *Building character in schools*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Sanderse, W. (2013). The meaning of role modelling in moral and character education. *Journal of Moral Education*, 42(1), 28-42.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun eğitim fakültesi örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Schwartz, S. H., & Bilsky, W. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality*, 8, 163-181.
- Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and content of human values. *Journal of Social Issues*, 50(4), 19-45.
- Schwartz, S. H. (1999). A theory of cultural values and some implications for work. *An International Review*, 48 (1), 23– 47.
- Schwartz, S. H., & Sagie, G. (2000). Value consensus and importance: A cross-national study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 31, 465-497.
- Schwartz, Shalom, Bardi, Anat H. (2001). value hierarchies across cultures taking a similarities perspective. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(3).

- Schwartz, S. H. (2011). Studying values: Personal adventure, future directions. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 42(2), 307-319.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim, öğrenme ve öğretim* (19. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sevinç, M. (2004). Evrensel ve Yerel Değerlerin Eğitime Yansımaları. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyum Bildirisi*, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, 26-28 Kasım, İstanbul, 205-240.
- Stephenson, J., Ling, L., Burman, E. & Cooper, M. (Der.) (1998). *Values in education*. New York: Routledge
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilettiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), 763-779.
- Taşpınar, M., ve Atıcı, B. (2002). Öğretim model, strateji, yöntem ve becerileri/teknikleri: kavramsal boyut. *Eğitim Araştırmaları*, 2 (8), 207-215.
- Tebliğler Dergisi (2003). Milli Eğitim Bakanlığı 2552 Sayılı Tebliğler Dergisi İlköğretim Kurumları Yönetmeliği, Eylül 2003.
- Tezcan, M. (2011). *Sosyolojiye giriş*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Titus, N. D. (1994). *Values education in american secondary schools*. www.eric.ed.gov, ERIC Document No: ED 381 423.
- Tola, D. (2003). *İlkokul 5.sınıf çocuklarında ahlaki yargı ile ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Tural, S. (1992). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler*. Ankara: Ecdad Yayınevi.
- Türk, N., & Nalçacı, A. (2011). İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler programında verilen değerleri edinme düzeyleri (Erzincan örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2).
- Uzunkol, E., & Yel, S. (2016). Hayat bilgisi dersinde uygulanan değer eğitimi programının özsaygı, sosyal problem çözme becerisi ve empati üzerine etkisi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 41(183), 267-292.
- Veugelers, W., & Vedder, P. (2003). Values in teaching. Teachers and teaching: *Theory and Practice*, 9 (4), 377-389.
- Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirmek*. Doktora tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.

- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522.
- Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *TSA*, 11(2), 65-84.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yörükoğlu, A. (2003). *Çocuk ruh sağlığı. çocuğun kişilik gelişimi eğitimi ve ruhsal sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Yüksel, İ., Bağcı, Ş., ve Vatansever, E. (2013). İlköğretim son sınıf öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(12), 310-330.

EKLER LİSTESİ**EK-1. Kişisel Bilgi Formu**

Cinsiyet: Erkek () Kız ()

Kardeş sayınız:

Babanızın eğitim düzeyi hangi seviyededir?

Okuma-yazma bilmiyor () İlkokul () Lise () Üniversite ()

Annenizin eğitim düzeyi hangi seviyededir?

Okuma-yazma bilmiyor () İlkokul () Lise () Üniversite ()

Aile gelir düzeyiniz ne kadardır?

0-800 TL () 801- 1500 TL () 1501- 3000 TL () 3001 ve üzeri ()

Günlük televizyon izleme süreniz kaç saattir?

0-1 saat () 2-3 saat () 3 saat ve üzeri ()

Evde ne tür programlar izlemektesiniz?

Eğlence() Haber() Belgesel() Diğer()

Yaşadığınız yer ne tür bir yerleşim yeridir?

Diğer () Şehir merkezi ()

EK-2.Toplumsal Değerleri Algılama Ölçeği

Toplumsal Değerleri Algılama Ölçek Maddeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.Aile bizi kötü insanlardan ve kötü durumlardan korur.					
2.Hem beden hem ruh sağlığımızı korumalıyız.					
3. Saygı ailede öğrenilir.					
4. Bilimle yakından ilgilenen toplumların geleceği daha aydınlıktır.					
5. Sonunda zararlı çıkan biz olsak bile dürüstlükten ayrılmamalıyız.					
6. Herkes sorumluluklarının bilincinde olmalıdır.					
7. Mutlu günlerde de dayanışma içinde olmamız gerekir.					
8. Sağlıklı bir hayat için başkalarının sağlığına da özen göstermeliyiz.					
9. İnsanların arkasından konuşmamalıyız.					
10. İnsan önce kendi dürüst olmalı ki karşısındaki de dürüst olsun.					
11. İnsanlar diğer canlılara karşı daha duyarlı olmalıdır.					
12. Sağlıklı olan insanlar daha mutludurlar.					
13. Vatani korumak sadece cephede savaşarak olmaz.					
14. Güzellik her yerde bulunur; fakat bunu görmek gerekir.					
15. Güzellik insanların özenle yaptığı işlerdedir.					

16. Dayanışma olmasaydı toplum olmazdı.					
17. Sorumluluklarını yerine getiren insanlar daha başarılı olurlar.					
18. Sorumluluklarını yerine getirmeyen insanların hayatı zorlaşır.					
19. Çalışkan insanlar vatanına ve milletine daha yararlı olurlar.					
20. İstediklerimizi elde etmek için her zaman dürüst davranmayabiliriz.					
21. Bilim ile sadece bilim adamları uğraşmalıdır.					
22. İnsanların birbirine duyarlı olması işleri zorlaştırır.					
23. Karşımızdaki insanlar dürüst değilse biz de dürüst davranmayabiliriz.					

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hakan ÇETİN
Doğum Yeri ve Yılı : Pozantı, 1992
Yabancı Dil : İngilizce
E-Posta : hakancetin90@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

2013- : Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Adana
2008-2012 : Lisans, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf
Öğretmenliği Anabilim Dalı, Afyon
2004-2007 : Şehit Zafer Sabancı Lisesi

İŞ DENEYİMİ

2013- : Araştırma Görevlisi, Siirt Üniversitesi, Eğitim
Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Siirt
2012-2013 : Sınıf Öğretmeni, Pozantı Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Pozantı